

KÁZEŇ A SVOBODA VE VÝCHOVĚ DĚTÍ A MLÁDEŽE

Martina Černíková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina ČERNÍKOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Disciplína a svoboda ve výchově dětí a mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výchovy dětí a mládeže.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BENDL, S. Jak předcházet nekázní aneb kázeňské prostředky. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-14-3.

BENDL, S. Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-624-4.

MATĚJČEK, Z. Po dobrém, nebo po zlém?. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-270-6.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Štefánia Kročková, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **21. ledna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 21. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

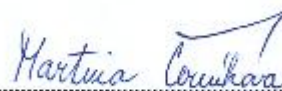
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 6.5.2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

(1) Vysoká škola nevydělitelně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Zprávos zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Ústavami, školami, knižnicami a výstavami práce volně volně uchovávaná k obhajobě musí být též poskytněna pracovníci dle před
konečném období zveřejněny a každý rok vzhledem k tomu zveřejněna vzhledem k představeným výrobním a služebním úkolům. V rámci
pracovníků vzhledem k tomu, že se na nich obhajoba práce. Každý v rámci zveřejnění práce porážkou na své náklady výpis z
na pracovníky.

(3) Přílohy vzhledem k práci dle ustanovení zveřejnění a práce podle těchto zákonů. Na základě ústředních obhajoby

(4) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) se
změní použitých právních předpisů, § 35 odst. 3.

(5) Do práva autorského nebo souvisejícího práva nebo školství či v oblasti zvláštního práva-li může za účelem právního nebo nepřímého
nepřímého nebo obchodního poručení k výuce nebo k vlastnímu účelu vypracované dílo nebo simulací ke zřízení školních nebo
studijních poručení vypracovaných z jiných právních, zejména ke škole nebo školství či vzdělávacím zařízením školní dílo

(6) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) se
změní použitých právních předpisů, § 69 školní dílo

(7) Škola nebo školství či v oblasti zvláštního práva-li může za účelem právního nebo nepřímého nebo obchodního poručení
k výuce nebo k vlastnímu účelu vypracované dílo nebo simulací ke zřízení školních nebo studijních poručení vypracovaných z jiných právních, zejména ke škole nebo školství či vzdělávacím zařízením školní dílo

(8) Ústavami, školami, knižnicami a výstavami práce volně volně uchovávaná k obhajobě musí být též poskytněna pracovníci dle před
konečném období zveřejněny a každý rok vzhledem k tomu zveřejněna vzhledem k představeným výrobním a služebním úkolům. V rámci
pracovníků vzhledem k tomu, že se na nich obhajoba práce. Každý v rámci zveřejnění práce porážkou na své náklady výpis z
na pracovníky.

(9) Přílohy vzhledem k práci dle ustanovení zveřejnění a práce podle těchto zákonů. Na základě ústředních obhajoby

(10) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) se
změní použitých právních předpisů, § 69 školní dílo

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku školní kázně a svobody ve výchově dětí a mládeže. Teoretická část na základě studia odborné literatury popisuje současné pohledy na školní kázeň, příčiny a řešení školní nekázně, druhy a užití kázeňských prostředků a svobodu ve výchově a vzdělávání. Praktická část obsahuje výsledky kvantitativního výzkumu, provedeného formou dotazníkového šetření mezi učiteli základních škol, zjišťující míru kázně a nekázně na současných základních školách, a analýzy dokumentu – školního řádu.

Klíčová slova: kázeň, sebekázeň, školní kázeň, nekázeň, normy, svoboda ve výchově, učitel, žák, rodiče, škola, autorita.

ABSTRACT

This thesis focuses on the issue of school discipline and the freedom to educate children and youth. The theoretical part of the study of literature describes current views on school discipline, causes and solutions to school lack of discipline, types and uses of disciplinary measures and freedom in education. The practical part includes the results of quantitative research, conducted by questionnaire among teachers in primary schools, detection rates of discipline and lack of discipline on the current elementary schools, and document analysis - school rules.

Keywords: discipline, self-discipline, school discipline, lack of discipline, standards, freedom of education, teachers, pupils, parents, school authority.

Upřímně tímto děkuji vedoucí práce PhDr. Štefánii Kročkové, CSc. za vedení, odborné znalosti, ochotu a trpělivost v průběhu zpracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGICKÉ POJMY SOUVISEJÍCÍ S ŘEŠENOU PROBLEMATIKOU	12
1.1 CHÁPÁNÍ POJMŮ KÁZEŇ, SEBEKÁZEŇ, ŠKOLNÍ KÁZEŇ, NEKÁZEŇ, NORMY, SVOBODA VE VÝCHOVĚ	12
1.2 POHLEDY NA ŠKOLNÍ KÁZEŇ V SOUČASNOSTI.....	15
1.2.1 Cíle kázně.....	15
1.2.2 Funkce kázně.....	15
1.2.3 Obsah kázně	16
1.2.4 Konstituování norem chování	16
1.2.5 Zodpovědnost za kázeň žáků	17
1.2.6 Rozvíjení kázně.....	17
1.2.7 Metody přispívajících k ukázněnosti žáků	18
1.3 VÝCHOVA KE ŠKOLNÍ KÁZNI	19
2 ŠKOLNÍ NEKÁZEŇ	22
2.1 PŘÍČINY ŠKOLNÍ NEKÁZNĚ.....	23
2.2 ŘEŠENÍ ŠKOLNÍ NEKÁZNĚ	26
3 KÁZEŇSKÉ PROSTŘEDKY	29
3.1 ZÁSADY UŽÍVÁNÍ KÁZEŇSKÝCH PROSTŘEDKŮ.....	29
3.2 DRUHY KÁZEŇSKÝCH PROSTŘEDKŮ	30
3.2.1 Zvyšování sebevědomí žáků	30
3.2.2 Pěstování důvěry a spolupráce mezi žáky.....	30
3.2.3 Výchovný styl	31
3.2.4 Příklad	31
3.2.5 Slovo	31
3.2.6 Dozor.....	31
3.2.7 Trest.....	32
3.2.8 Odměna	33
3.2.9 Situace, kdy a jak užít výchovných prostředků trestu a odměny	34
4 SVOBODA VE VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	40
5.1 CÍL A ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU	40
5.2 METODY A METODIKA VÝZKUMU	40
5.3 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	41
5.4 VÝSLEDKY ANALÝZY DOKUMENTU	51
5.5 DISKUZE A POTVRZENÍ HYPOTÉZ	52
5.6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	53
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56

SEZNAM PŘÍLOH.....	57
---------------------------	-----------

ÚVOD

Pro závěrečnou bakalářskou práci studia sociální pedagogiky jsem si vybrala téma „Kázeň a svoboda ve výchově dětí a mládeže“, jelikož otázka kázně a svobody při výchově je jak v oblasti školství, tak i v prostředí rodinném v dnešní době velmi aktuální. Slýcháme často od pedagogických pracovníků, že děti jsou horší než v minulosti, jsou méně ukázněné než dříve, ale mám takový pocit, že jsme to slýchali již my jako děti, nyní to slýcháváme jako rodiče dětí a obávám se, že i naše vnoučata nebudou podobných závěrů ušetřena. Jistě, se změnami společnosti musí nutně také dojít ke změnám v chování lidí. Tak, jak jde vývoj dopředu, jsou i lidé nuceni se novým trendům přizpůsobit. Mnozí to ustojí lépe, jiní zase hůře. To ale přináší každá etapa současného vývoje společnosti.

Děti a mládež jsou zkrátka jiné, jiné než před dvaceti lety. Jinak byla vedena výchova v tehdejší nesvobodné společnosti a jiný přístup pak přišel s nástupem svobody, s nárůstem konzumního způsobu života, se změnou životního stylu i charakteru práce. Nechceme zde porovnávat tyto etapy, kterými naše společnost prošla, ale vliv svobody v chování lidí určitě ovlivnil také kázeň a nekázeň dětí a mládeže.

Budeme se ve své práci zamýšlet nad současnými kázeňskými problémy, jak se projevují, jaké jsou jejich příčiny, proč kázeňské problémy vznikají a jak jim pokud možno co nejlépe předcházet. Dotkneme se také otázky svobody ve výchově dětí, jejíž míra v mnohém také může ovlivnit právě míru kázně dnešních dětí a mládeže. Tam, kde je až příliš svobody, může být také příliš nekázně, ale také kde je dostatek kázně, může být i dostatek svobody. Názory na tyto dvě rozdílné otázky ve výchově dětí a mládeže se neustále mění a vyvíjí. A to, zda pedagogové vidí cestu ke zlepšení chování žáků ve škole ve zpřísnění postihů, či naopak ve větší volnosti a svobodě, i to bude předmětem naší práce. A v neposlední řadě neopomeneme výchovu i v rodině, jakožto základní předpoklad pro úspěšnou následnou výchovu ve škole, a otázku odměn a trestů jako významných výchovných prostředků při výchově k disciplinovanosti – kázni.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGICKÉ POJMY SOUVISEJÍCÍ S ŘEŠENOU PROBLEMATIKOU

Základními terminologickými pojmy v bakalářské práci související s řešenou problematikou jsou: *kázeň, sebekázeň, školní kázeň, nekázeň, svoboda ve výchově, normy*.

1.1 Chápání pojmů kázeň, sebekázeň, školní kázeň, nekázeň, normy, svoboda ve výchově

Kázeň

Obecně lze kázeň definovat jako vědomé dodržování zadaných norem, přičemž slovo „zadané“ nám umožňuje odlišit pojem kázně od mravnosti, slovo „vědomé“ zase naznačuje, že by bylo sporné hovořit o kázní nebo nekázní u člověka, který si není vědom existence norem, popř. je psychicky vyšinutý. (Bendl, 2005, s. 48).¹ Definice kázně je ale mnohem více, především v souvislosti, jakou kázeň máme na mysli. Podle Pedagogického slovníku kázeň znamená: vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority. V pedagogickém kontextu je kázeň chápána různými způsoby, např. jako jeden z cílů výchovy, jako prostředek k dosažení jiných cílů, ale také jako riskantní až nepřijatelný prostředek, ničící spontaneitu, tvořivost, individualitu žáka. (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 105)² Výraz kázeň vesměs všichni chápeme jako poslušnost, plnění rozkazů, disciplínu, zachování pravidel a dodržování norem. Vnímáme je jako společenský jev.

Kázeň rozlišujeme podle mnoha hledisek. Jedním z nich je dle specifčnosti sociálních oblastí, kterých se týká. Sem řadíme kázeň občanskou, vojenskou, školní, rodinnou, sportovní, pracovní, církevní, či stavovskou. Druhým kritériem je pedagogicko-psychologické, kam náleží kázeň vnitřní a vnější, autoritativní a demokratická, formální a neformální

¹ BENDL, Stanislav. *Ukázneňná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

² PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1

a vynucená a uvědomělá. Důsledkem vnějšího tlaku na vychovávané je kázeň vynucená, vnější, autoritativní a formální. Kázeň chápeme jako osobní odpovědnost vůči sobě a vůči celému okolí.

Sebekázeň

Sebekázní bychom mohli nazvat schopnost ovládat své chování, je to také kázeň vnitřní, autonomní. Vychází ze skutečnosti, že člověk je od přírody žádostivý, egoistický a nezadržitelný. Je odkázán nejen na kontrolu okolí, ale také na vlastní kontrolu a brzy se učí, že existuje zlo nejen v okolním světě, ale také ve vlastním myšlení, chtění a jednání. Cíl výchovy je pak zaměřen především na schopnost dítěte uvědomit si zodpovědnost za své činy a za své chování a nést také z toho plynoucí důsledky, není možné svalovat vinu za své chování na někoho druhého, každý se musí umět postarat sám o sebe. (Bendl, 2005, s. 51)³ Jinými slovy sebekázeň také znamená, že každý motivuje sám sebe k tomu, co musí udělat a naopak se pozastavuje před jednáním a chováním, které jsou pro něho špatné.

Školní kázeň

O školní kázni hovoříme jako o vědomém dodržování školního řádu a pokynů stanovených učiteli. (Bendl, 2005, s. 48)⁴ Kázeň ve škole má také dětem poskytovat pocit bezpečí a jistoty, chránit je před agresivními spolužáky a přispívat ke zvyšování jejich výkonnosti a napomáhat efektivitě jejich práce. Plní zde dva hlavní cíle: zajišťuje žákům a učitelům bezpečí vytváří prostředí podporující učení. W. Ch. Bagley zdůrazňuje tři základní funkce školní kázně:

- vytváření nezbytných podmínek pro školní práci,
- příprava žáků pro život ve společnosti dospělých,
- pěstování základních návyků sebeovládání. (Bendl, 2004, s. 24)⁵

Školní kázeň je ošetřena také legislativně Školským zákonem č. 561/2004 Sb., kde např. § 34 upravuje školní docházku, jejíž pravidla jsou pak zahrnuta ve školních řádech.⁶

³ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

⁴ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

⁵ BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázni aneb kázeňské prostředky*. 1.vyd. Praha: ISV, 2004. 208 s. ISBN 80-86642-14-3

⁶ PARLAMENT ČR. *Zákon č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online] [cit. 2010-03.23].

Nekázeň

Nekázní rozumíme takové nevhodné chování a jednání dětí a mládeže, které je právě opačné, než jaké je uvedeno ve výše uvedených definicích kázně. *Nekázeň žáků ve škole není monokauzálním jevem, není záležitostí jedné jediné příčiny, ale řady faktorů, ať už vnitřních (biologických), vnějších (výchova, prostředí) či situačních, které se navíc vzájemně kombinují.* (Bendl, 2005, s. 108)⁷

Normy

Normy představují řády, zákony či nařízení, které zabezpečují podmínky pro existenci jedince, sociálních skupin a fungování společnosti. S normami zavazujícími člověka k určitým způsobům chování a jednání souvisí jeho svoboda. Normy jsou bariérami, které mohou svazovat, omezovat nebo také vycházet vstříc realizaci individuálních, skupinových i společenských záměrů. Každá míra svobody vždy byla a je spojena s jistou mírou odpovědnosti a povinnosti. Společenský i individuální význam norem spočívá v tom, že normy upravují vztahy mezi lidmi, koordinují působení lidí, zefektivňují jejich činnost, zabezpečují práva jedince, vedou k sebekontrolě a seberegulaci. Norma je to, co odpovídá příslušnému předem stanovenému, popř. obecně přijímanému očekávání. Normou je to, co je správné. Nenormální je nepřijatelné, nežádoucí, nepovolené. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 138).⁸

Svoboda ve výchově

Výchova je v pedagogickém pojetí považována za záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti. (Průcha, 2006, s. 17)⁹ A svobodné utváření a formování je pak takové, které se děje bez nátlaku, respektuje jedinečnost osobnosti vychovávaného a dává prostor nejrozumnějším metodám přispívajícím ke kázní. Je to svobodný vztah mezi vychovávaným (žákem) a vychovávajícím (učitelem, rodičem), který je na jedné straně určován výchovnými cíli a na straně druhé „situací“ obou těchto partnerů, jejich schopnostmi, vlastnostmi. (Střelec, 2004, s. 35)¹⁰

⁷ BENDL, Stanislav. *Ukázneňá třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

⁸ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.

⁹ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006, 271 s. ISBN 80-7178-944-5

¹⁰ STŘELEČ, Stanislav. *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. 1. vyd. Brno: MSD, 2004. 155 s. ISBN 80-86633-21-7

Uvedené pojmy, které jsme objasňovali s použitím odborné literatury, vyjadřují důležitost v chování člověka ve vztahu k jiným lidem, k přírodě, k prostředí a k sobě samému.

1.2 Pohledy na školní kázeň v současnosti

Současná společnost, společenská realita a nároky kladené na dnešního člověka vyžadují také nové pohledy na kázeň, která se stává pilířem jak školy, tak společnosti, vztahující se především dle Bendla k následujícím oblastem: cíle kázně, funkce kázně, obsah kázně, konstituování norem kázně, zodpovědnost za kázeň žáků, rozvíjení kázně a metody přispívající k ukázněnosti žáků. Můžeme tedy říci, že podoba kázně ve škole je úzce svázána s podobou kázně ve společnosti. Dříve se děti musely přizpůsobovat škole, ale dnes se škola naopak stále více přizpůsobuje dětem. Je to dáno vývojem společnosti, úrovní poznání, vědy, techniky a kultury (Bendl, 2005, s. 50)¹¹

1.2.1 Cíle kázně

Zde je patrný posun oproti dřívějšku ve zdůrazňování sebekázně, sebeovládání, sebevýchovy, zodpovědnosti za své chování, za svůj život a vlastní osud. Namísto kázně jako prostředku k omezování svobody dítěte se dnes kázeň chápe jako prostředek k ovládnutí sama sebe. Velký důraz je kladen na individualismus, který s sebou nese schopnost být svobodný, zvládat své myšlenky, zpytovat svědomí, sám sebe vychovávat. (Bendl, 2005, s. 51)¹²

Dříve byly děti a mládež více nuceny se ovládat, měly více povinností vůči škole a doma pak více povinností zajišťujících chod domácnosti, což také znamenalo více zodpovědnosti. Dnes je mnohdy jejich jedinou činností vysedávání u počítače nebo televize a rodiče i škola považují jejich přání za jejich potřeby. Proto se dnešním cílem kázně stala hlavně výchova k sebekázi a sebeovládání, která v dnešní společnosti tolik chybí.

1.2.2 Funkce kázně

Kázeň v současnosti neslouží jen jako prostředek k efektivnímu učení a kvalitnímu školnímu výkonu, ale je dnes hlavně podmínkou, aby vyučování mohlo vůbec probíhat a aby

¹¹ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

¹² BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

byla zajištěna bezpečnost žáků i učitelů. Je nástrojem ochrany dětí před riziky, která vyplývají z nerespektování stanovených norem chování ve škole, a chápeme ji v několikém smyslu:

- bezpečnostním – ochrana žáků před šikanou a násilím ze strany spolužáků,
- výkonovém – zvyšuje výkon a efektivitu práce, snižuje časové ztráty způsobené rušivým chováním žáků při vyučování,
- hygienickém – ochrana žáků před škodlivými vlivy vč. drog, alkoholu a kouření,
- ekonomickém – zabraňuje finančním ztrátám vyplývajících z vandalizmu nebo odcizování školního majetku, příp. z krádeží mezi žáky, což se dotýká nejen dětí a školy, ale také rodičů, kteří pak musí vzniklou škodu nahradit,
- prognostickém – chrání člověka před sebou samým, před budoucí kriminální dráhou, přispívá ke zdravému růstu a vývoji člověka. (Bendl, 2005, s. 41 a 42)¹³

1.2.3 Obsah kázně

Ke změnám zde dochází především v rozlišování kázně pasivní a aktivní. U ideální kázně nejde pouze o to, že je žák pasivně ukázněný, chová se ve škole slušně, nic neprovede, ale když se děje příkoří jeho spolužákovi, nijak mu nepomůže, ale obsahuje také aktivní moment ve smyslu žákova napomáhání budování kázně a slušnosti ve škole. (Bendl, 2005, s. 52)¹⁴

1.2.4 Konstituování norem chování

Dříve sestavoval školní řád výhradně ředitel školy s pedagogickou radou, dnes se nově žákům naskytá možnost podílet se na tvorbě školního řádu, a tím stanovení pravidel, která pak žáci více respektují vzhledem k tomu, že jsou také jejich dílem. Snadněji totiž přijímají a respektují něco, co si sami vytvoří, než to, co jim nařídí a přikáže dospělí. Striktní nařízení a určování pravidel pouze dospělými vede také často k nesamostatnosti a závislosti na neustálé něčí kontrole. (Bendl, 2005, s. 53)¹⁵

¹³ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

¹⁴ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

¹⁵ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

Tím, že si žáci mohou určit svá pravidla chování, se oproti letům minulým zvyšuje jejich svoboda ve výchově. Svoboda je totiž spojena především s povinností a odpovědností. Otázkou ale je, zda není v dnešních školách až příliš svobody, na úkor právě odpovědnosti a povinností.

1.2.5 Zodpovědnost za kázeň žáků

Hlavní změnou je zde postoj ke společné výchově dětí jak rodinou, tak i školou. Dne již neplatí známé, škola učí a rodina vychovává. I škola by měla vést děti a mládež k prosociálním postojům, pěstovat a rozvíjet sociální dovednosti, učit kázi a odpovědnosti. Bohužel hodně učitelů i dnes vidí svůj hlavní a jediný úkol v naučení faktů, vysvětlení různých definic a poučení a přípravě na střední školu, místo aby byli též těmi, jež děti vedou ke slušnosti, kázi a pořádku, a naproti tomu jsou také rodiče, kteří se domnívají, že jediné škola je zodpovědná za výchovu jejich někdy nevychovaných a rozmazlených dětí. (Bendl, 2005, s. 53)¹⁶

Jaká by ale míra zodpovědnosti za kázeň měla být v případě školy, či rodiny? Jen stěží bude učitel vést ke kázi a odpovědnosti žáka, jehož rodiče ke kázi a odpovědnosti nevedou, a vzhledem k vysokým ekonomickým poměrům si takový žák myslí, že si může i ve škole dovolit všechno a k učitelům se chová agresivně, hrubě a vulgárně. Dokonce i při snaze o domluvu rodičů takovému žákovi, je nakonec učitel ten, kdo je zaujatý a nespravedlivý. Také Střelec ve svém díle uvádí: *Od školy a učitelů se vždy oprávněně očekávalo, že více či méně přispějí k formacím mravní stránky svých žáků a studentů.* (Střelec, 2004, s. 35)¹⁷

1.2.6 Rozvíjení kázně

Výchova ke kázi není jednoznačným a vždy účinným prostředkem univerzálním pro všechny děti, ale je to postupný a dlouhodobý proces, který prakticky nikdy nekončí. Tak

¹⁶ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

¹⁷ STŘELEČ, Stanislav. *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. 1. vyd. Brno: MSD, 2004. 155 s. ISBN 80-6633-21-7

jako stejné faktory nepůsobí stejně na všechny žáky, tak i každý žák si vybírá a hodnotí vlivy, které na něho působí. (Bendl, 2005, s. 54 a s. 109)¹⁸

Kázeň se nutně vyvíjí s rozvojem společnosti. Jinak byli vychovávány děti a mládež v nesvobodné společnosti před více než dvaceti lety a jinak se na výchovu ke kázni pohlíží dnes. V každém případě je výchova ke kázni nejenom během na velmi dlouhou trať, ale je to také jeden z nejtěžších úkolů dnešních učitelů, ale také rodičů. Míra svobody v chování dnešních dětí není mírou jejich odpovědnosti a kázně.

1.2.7 Metody přispívajících k ukázněnosti žáků

V současném školství nastává velká změna v používání kázeňských prostředků oproti tradičním jako jsou odměny, tresty, dozor, příklad, rozkaz, zákaz, či hrozba. K dosažení kázně se dnes používají také učební metody a organizační formy, které svou podstatou, svým založením vedou žáky ke kázni, toleranci, slušnosti a ohleduplnosti, jako např. projektová výuka, kooperativní učení, skupinové práce, dramatická výchova. Ve zvýšené míře se také využívají metody pěstování odolnosti vůči agresivitě a manipulaci ze strany spolužáků a asertivní výchova. (Bendl, 2005, s. 54)¹⁹

Pokud můžeme zhodnotit z našeho pohledu nejvýraznější posun a změny od dob minulých, bylo by to v oblastech funkce kázně, konstituování norem chování a metod přispívajících k ukázněnosti žáků. Kázeň v ostatních zmíněných oblastech víceméně existovala, i když v jiných formách a vždy závislá právě na osobě vyučujícího, i v předešlém školství. Co bylo naopak naprosto nemyslitelné byla např. spoluúčast žáků na tvorbě školního řádu a pravidel chování, či jakékoliv kooperativní, skupinové a svobodné učení. A už vůbec se nepěstovala výchova k asertivnímu chování a odolnosti proti jakémukoliv násilí ze strany spolužáků, protože v té době dle představitelů tehdejších ministerstev školství nic takového ve školách neexistovalo, a pokud přece, tak zcela výjimečně.

Nejfrekventovanějším kázeňským prostředkem byly dříve příkazy. Při výkladu učitele by byl často slyšet spadnout i špendlík a příkazy nezajímavých činností musely být bez diskuzí plněny. Dnes je učení toho, co děti nezajímá, považováno za ztrátu času jak učitele, tak

¹⁸ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

¹⁹ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

děti. Když se dítě učí něco se zájmem, snadněji si zapamatuje a uchová naučené. Pokud ovšem vyučující nedokáže děti zaujmout, musí k udržení kázně používat donucovacích prostředků, jakými jsou tresty, špatné známky, zákazy, rozkazy.

Pojetí školní kázně je spolu s přirozenými potřebami dětí, a to zájmem a zvědavostí dovídat se něco nového a být úspěšným v plnění úkolů, založeno také na vztahu učitele a žáka. Úplně jiný vztah je navozen tam, kde učitel bere dítě jako partnera, než tam, kde se vztah vyznačuje snahou vyhnout se autoritativním příkazům, hledáním výmluv a snahou oklamat. A vykonávání příkazů není přece zodpovědností. Učit zodpovědnosti je možné pouze tehdy, když je dětem poskytnuta možnost výběru a spoluúčasti na důležitých věcech, které ovlivňují jejich každodenní činnost.

Pro pohledy na školní kázeň v současnosti pro nás byla nejvíce inspirující díla autora Bendla pro svou propracovanost a ucelenost v otázce kázně.

1.3 Výchova ke školní kázni

Chceme-li vést žáky ke kázni, měli bychom si nejprve v obecných rysech ujasnit, jak má vypadat profil ukázněného žáka a jakým způsobem chceme směřovat k ukázněné škole. (Bendl, 2005, s. 205) Výchova ke školní kázni spočívá tedy především v tom, vychovat slušné žáky, jež dodržují školní řád, napomáhají budování pozitivního sociálního klimatu ve škole, konflikty se spolužáky se snaží řešit pokojnou cestou a nesouhlas s učitelovým příkazem či rozhodnutím dávají najevo kultivovanou formou. (Bendl, 2005, s. 208).²⁰

Na výchově ke školní kázni se podílí nejenom škola a vedení školy, ale také učitelé a žáci a měla by se řídit zásadami mravní výchovy. Bendl uvádí některé zásady výchovného procesu vedoucího k výchově ke kázni:

- zásada vědeckosti – budování kázně a mravní výchovy má být postaveno na vědeckých základech, tj. založeno na poznacích věd, které se vztahují k problematice výchovy,
- zásada kázeňského optimismu – učitelé by měli k žákům přistupovat optimisticky, a to jak ve smyslu možností výchovy ke kázni, tak ve smyslu důvěry v žáka,

²⁰ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

- zásada kázeňské cílevědomosti – je třeba, abychom měli jasnou představu o podobě kázně, ke které chceme žáky vést,
- zásada srozumitelnosti – výchovné prostředky musí být žákům srozumitelné, musí vědět, za co jsou trestáni a proč a za co jsou odměňováni a proč,
- zásada upřímnosti – učitelé by se neměli přetvařovat, měli by být ve svém chování k žákům upřímní,
- zásada jednotného přístupu – učitelský sbor musí být ve vztahu ke kázni jednotný, jednotné musí být požadavky na chování žáků ve škole a jednotné také musí být uplatňování dohodnutých kázeňských prostředků,
- zásada přiměřenosti – vzhledem k věku a individuálním zvláštnostem žáka,
- zásada v umírněnosti v používání kázeňských prostředků – používání kázeňských prostředků se nemá přehánět, vychovatelé si musí vždy nechat určitou rezervu, určitý prostor pro zesilování – stupňování jednotlivých prostředků kázně,
- zásada spravedlivosti – učitel by měl být k žákům spravedlivý, měl by zohledňovat individuální posun žákova chování ke kázni, úlohou učitele je, aby dokázal žákům přesvědčivě vysvětlit, že použití dvou různých kázeňských prostředků za stejný přestupek spáchaný dvěma žáky není výrazem aktu nespravedlnosti, ale snahou přihlídnout k okolnostem, za jakých k přestupku došlo a k individuálním (např. věkovým) zvláštnostem žáků, kteří se přestupku dopustili,
- zásada postupnosti – přechod od jedné kázeňské metody ke druhé, od jednoho pojetí kázně k druhému musí být postupné, nikoli náhlé,
- zásada soustavnosti – učitelé musí s kázní pracovat průběžně, soustavně, nepřetržitě a ne pouze když si zrovna vzpomenou nebo žáci začnou zlobit,
- zásada trpělivosti – učitelé by měli být ve vztahu k žákům a jejich chování trpěliví, jak již bylo uvedeno, výchova ke kázni je běh na dlouhou trať,
- zásada náročnosti a úcty k osobnosti žáka – vysoká náročnost k dětem musí být spojována s láskou a ohleduplným, pozorným vztahem k nim,
- zásada důslednosti – učitel si musí stát za svým slovem, za svým rozhodnutím, to co slíbí, dodrží, kontroluje zadané úkoly a vyžaduje plnění uložených povinností,
- zásada orientace na kladné rysy a potlačení rysů záporných – učitel by měl svou pozornost soustřeďovat na kladné charakteristiky a projevy kladného chování a smýšlení, měl by jim poskytnout příležitost uplatnit se, získat pochvalu a uznání,

- zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka – je třeba působit na různé stránky žákovy osobnosti, kázeň se nevztahuje pouze k jedné složce osobnosti, týká se jak sféry rozumové, tak citové a volní,
- zásada výchovy kolektivem – pěstování slušnosti a ohleduplnosti jednotlivých žáků se zvyšují, pokud se kázeň stává věcí celé třídy, celého žakovského kolektivu,
- zásada spojení teorie s praxí – nácvik sociálních dovedností se realizuje prostřednictvím různých cvičení, jednak uváděním žáků do situací, kdy se mohou kázeňsky projevit, a také využíváním vhodných situací ze života školy i z oblasti veřejného života pro účely výchovy ke kázni,
- zásada bohatosti a členitosti kázeňských prostředků – měly by být používány pestré kázeňské prostředky, je nutné se vyvarovat stereotypnímu opakování jednoho a téhož postupu. (Bendl, 2005, s. 251 – 254)²¹

Univerzální kázeňské programy a zásady vedoucí k výchově ke školní kázni ale vzhledem k individuálním podmínkám jednotlivých škol nejsou pro všechny účinné.

²¹ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

2 ŠKOLNÍ NEKÁZEŇ

Nekázeň žáků ve školách je závažným problémem současného školství, o čemž svědčí řada indicií, jako výzkumná šetření, opakovaná konstatování České školní inspekce o tendenci nárůstu počtu kázeňských problémů žáků ZŠ nebo výsledky společného výzkumného projektu MŠMTV ČR a Institutu dětí a mládeže poukazující na skutečnost šikanovaných dětí na druhém stupni ZŠ v míře až 40 %. Varovnými signály jsou také informace o drsných případech školní nekázně v tištěných i elektronických médiích, ministerské materiály týkající se nekázně dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních (rasismus, netolerance, xenofobie, šikana, drogy, záškoláctví), obsah školních řádů věnovaných kouření, alkoholu, drogám, šikaně, nošení zbraní a výbušnin a v neposlední řadě také smutné statistiky o narůstající kriminalitě dětí a mládeže, vzrůstající brutalitě trestných činů dětí a snižování věku, kdy se mladí lidé dopouštějí trestných činů. (Bendl, 2005, s. 56)²²

Projevy školní nekázně se mění stejně jako se mění společnost, věda a technika. Zatímco s některými minulými projevy nekázně jako rouhání se, či projevy bezbožnosti se již neseťkáme, jiné přetrvaly do dnešní doby. Sem můžeme zařadit šikanu, vulgárnost, drzost. Novými přestupky v kázní jsou pak používání mobilních telefonů v průběhu vyučování, kouření, alkohol a také drogy. Nekázeň pak ovlivňuje jak školní vzdělávání, tak i samotnou výchovu. V takovém prostředí, které zcela nekázeň ovládla, se nedá ani učit, ani vychovávat.

Zde je nutno také zmínit nepostradatelnou úlohu rodičů, která může být při řešení nekázně ve školách velmi nápomocnou. Pokud rodiče respektují pravidla a nařízení stanovené školním řádem a jsou ochotni spolu s učiteli proti nekázní ve škole bojovat, je taková spolupráce velkým přínosem, oproti aroganci rodičů, jež se bohužel často proti škole a učitelům postaví z pozice síly peněz a pocitu beztrestnosti. Děti takových rodičů pak mají pocit, že si mohou dovolit vše, protože vše, co chtějí, také dostanou, a odtud pak pramení např. šikana těch spolužáků, kteří nemají zdaleka to, co oni. Velkou roli v nastolení dobré atmosféry ve třídě hraje učitel, který by si měl tyto skutečnosti uvědomovat a dětem vysvětlit, co je pro ně v životě důležité, co méně a co je pro jejich spokojený život nepodstatné.

²² BENDL, Stanislav. *Ukázneňá třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

2.1 Příčiny školní nekázně

Příčiny školní nekázně ovlivňují souběžně vždy několikeré faktory: vnitřní, vnější a situační. Nekázeň nevytváří pouze jedna příčina, je to kombinace mnoha vlivů. *Diagnostikování příčin školní nekázně má zásadní význam z hlediska preventivních opatření a řešení nekázně. Podle toho, s jakými příčinami spojujeme dané chování dítěte, volíme také kázeňské metody a prostředky. Vinou nesprávného určení příčin neukázněného chování se naše snahy o prevenci nebo nápravu nekázně mohou snadno minout účinkem, ba co víc, mohou celou věc ještě více zkomplikovat a zhoršit.* (Bendl, 2005, s. 108).²³

Za hlavní příčiny nekázně žáků ve škole považujeme:

- *větší dávku vrozené agresivity u některých dětí* – výzkumy opakovaně zjišťují, že vlivem některých chromozomů jsou geneticky dány sklony k antisociálnímu a agresivnímu chování,
- *některé formy onemocnění či poruchy chování jako např. hyperaktivitu s poruchou osobnosti,*
- *nedostatky ve výživě dětí* – odborníci v této souvislosti upozorňují na důležitost dodržování pitného režimu a správného stravování - děti, které přichází do školy hladové a bez svačiny jsou unavenější, jejich aktivita je utlumena, což se promítá do jejich chování,
- *nedostatečnou výchovu v rodině* - současná uspěchaná doba a honba za majetky, a kariérou se bohužel velmi nepříznivě odráží na výchově dětí, které vyrůstají buďto v neúplných rodinách, rozvrácených rodinách nebo zcela nefunkčních rodinách; největším problémem je, že rodiče dětem věnují velmi málo času, ženou se za svými vlastními úspěchy a děti opomíjí,
- *životní prostředí* – to, že chování každého z nás ovlivňuje naše sociální prostředí, jistě každý ví, ale málokdo si uvědomuje, že i znečištěné životní prostředí kolem nás a ba i aktuální počasí ovlivňuje lidské chování; výzkumy ukazují, že vyšší koncentrace olova v ovzduší má vliv na agresivnější chování dětí než dříve a také když svítí sluníčko učitelům se mnohem lépe učí než třeba za sychravých deštivých dnů,

²³ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

- *nekázeň ve společnosti* – jak se asi mají chovat děti, které se od společnosti dospělých dnes a denně dovídají o nelichotivých statistikách narůstající kriminality mládeže, o nerespektování zákonů, o nevymahatelnosti práva a tím nepotrestaných zločinů a neúctě k autoritám? – chování dětí a jejich nekázeň je pak pouze odrazem takové společnosti,
- *negativní vliv mediálního násilí* – přemíra násilí, brutality, krutosti a agresivity prezentována dnešními médii (televize, film, počítač) je dle odborníků škodlivá zvláště pro takového diváka, jakým je dítě, protože takto přijímané informace svádí k napodobování, vede ke špatnému chování, nebo naopak k bázlivému chování, snižuje citlivost, a tím zvyšuje toleranci k násilí,
- *přetíženost dětí* – objem a náročnost učiva současného školství zaznamenaly velký nárůst oproti letům minulým a také rodiče ve snaze dětem vyplnit volný čas přemírou kroužků a mimoškolních aktivit nebo mírou přehnaně kladených nároků na své ratolesti mají vliv na únavu dětí, pozdější rezignaci, odpor ke škole, nepozornost, depresi, podrážděnost,
- *skutečnost, že některým dětem déle trvá, než přivyknou školnímu režimu,*
- *nudu* – i sami žáci uvádějí nudu jako příčinu nekázně a učitelé, kteří vedou monotónní nezáživný výklad a nedokáží žáky motivovat si o nekázeň přímo koledují,
- *předvádění se chlapců před děvčaty a naopak* - chlapci ve snaze strhnout na sebe pozornost často provokují drzostmi učitele, používají hrubé a neslušné výrazy a chovají se jako drsní frajeři, na což dívky ve snaze se jim vyrovnat reagují stejně používáním nejrůznějších vulgarismů, užíváním alkoholu, kouřením,
- *boj žáků (zejména chlapců) o moc* – k těmto projevům nekázně dochází zejména u šestých tříd ZŠ, jelikož přechodem na druhý stupeň a formováním nových tříd si někteří chlapci chtějí urvat pozici vůdce v hierarchii nových školních kolektivů,
- *vzájemné antipatie mezi žáky, popř. učiteli a žáky* – nejde zde o nic jiného než o netoleranci vůči jinakosti, ať fyzické, duševní, či emoční; žáci odlišní něčím od ostatních se stávají terčem posměchu a útoku a stejně tak učitelé nesednou některým žákům, kteří to pak dávají najevo svou nekázní; svou roli zde také hraje bohužel první dojem, kdy si učitel některé žáky zaškatulkuje, což žáci nesou jako velikou nespravedlnost,
- *nevábivé školní prostředí* – v příjemném barevném prostředí jako ze škatulky se děti cítí daleko lépe, snáze se zbavují strachu ze školy a dosahují lepších výsledků než

- v prostředí ponurém, se starým rozbitým nábytkem, které naopak provokuje k vandalismu a nekázní,
- *neuspokojivé hygienické podmínky včetně nedostatku příležitostí k pohybu o přestávkách* – psychologové o tomto soudobém fenoménu hovoří jako o pohybové deprivaci – děti sedí několik hodin ve škole a poté také i několik hodin doma u televize nebo počítače, čímž zatěžují nervový systém pouze jedním směrem a nemají příležitost se jinak odreagovat, což má za následek stoupající dětskou agresivitu, protože přirozená potřeba nějak se „vybít“ se odráží např. na chování ke spolužákům,
 - *snahu některých žáků na sebe upozornit* – to jsou takoví ti „třídní šašci“, kteří na sebe musí upozornit za každou cenu, i v případě negativní a podrážděné reakce učitele,
 - *málo učitelů-mužů na ZŠ* – dle konstatování odborníků, ale i samotných žáků by zvýšení počtu mužských učitelů určitě pomohlo ke zlepšení kázně na školách hned z několika důvodů: muži jsou velkorysejší, dodali by do škol vzor mužství, mají fyzickou převahu, mají více času oproti zaměstnanějším ženám se žákům více věnovat, dovedou se více chovat „jako děti“ a také pokárání od muže je např. v pubertě pro žáky přijatelnější než od ženy,
 - *„fyziologicalkou neposlušnost“* – v určitých obdobích vývoje lidského jedince jsou nekázeň a nevhodné projevy chování jaksi přirozené a souvisí jak s věkem, tak i s hormonálními změnami v organismu - je to především kolem třetího roku a pak v pubertě, kdy projevy negativismu a vzdorovitosti jsou známky uvědomování si sebe sama a prosazování vlastního „já“,
 - *„testování“ učitele, tj. žakovské pokusy s tím, co jim učitelé dovolí, kam až ve svém chování mohou zajít* – pokud učitel dovolí žákům jejich provokativní chování a schválnosti, žáci budou zlobit, protože si budou vědomi, že jim takové chování projde a těžko se již tato situace napravuje,
 - *školní neúspěšnost* - pokud žák méně úspěšný nebude zapojován do učebního procesu, nepocítí od učitele povzbuzení pro další práci a nebude schválen za sebemenší úspěch, stane se z něj neukázněný žák, protože rezignuje na veškerou snahu zapojit se do školního procesu,

- *nevyhovující atmosféru ve školách* – jedná se o autoritativní přístup učitelů, jež od žáků vyžadují nabídnuté znalosti a nepřipouští nad nimi žádnou diskusi a vlastní názory, což považují za projev drzosti a nekázně,
- *chování některých učitelů* – tak jak je tomu i v jiných profesích, najdou se i ve školství učitelé, jež nemají v tomto zaměstnání co dělat a mají lví podíl právě na nekáznosti žáků.(Bendl, 2004, s. 29 – 36)²⁴

Toto je jakési obecné vymezení faktorů, jež nekázeň žáků ovlivňují, je ale pochopitelně nespočet další kázeňských přestupků, které se o nekázeň přičiňují jako např. šikana, užívání drog, alkoholu, kouření, vandalismus, rvačky, drzost a vulgárnosti aj. Vliv těchto příčin působí na každého jedince různě, na někoho může mít dokonce kladný vliv, jiného naopak provokuje k nevhodnému chování. Je to závislé od míry, kterou si žák připustí, aby ho ovlivnila. Svůj nezanedbatelný podíl na tom mají také psychologické předpoklady každého vychovávaného.

A pak když se rozhlédneme kolem sebe, je hodně případů neukázněných a neslušných žáků i dospělých, kterým stejně vždy všechno projde, žádné velké postihy za jejich nevhodné chování nehrozí a jejich chování je nijak neomezuje v jejich sebeovládání, nemusí se nijak zvlášť kontrolovat. Dalo by se říci, že být takovým neukázněným žákem je snazší, než ukázněným, který se navzdory vlastní vůli podřizuje autoritě, potlačuje v sobě některé své potřeby normám a pravidlům a je pod neustálou sebekontrolou.

2.2 Řešení školní nekázně

Obecně bychom mohli říci, že vzhledem k výčtu výše uvedených příčin školní nekázně, by bylo dostačující eliminovat a zmírnit tyto faktory ovlivňující vznik nekázně žáků. Jelikož má ale nekázeň řadu podob, není možné jednoznačně najít univerzální postup, jak tuto situaci řešit. Stručně zde uvedeme obecný postup řešení školní nekázně, jež ve své knize *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele* uvádí její autor Stanislav Bendl:

1. Nekázeň a projevy neukázněného chování odhalit ať vlastními silami (pozorováním, rozhovory) nebo na základě upozornění žáků, rodičů, pracovníků školy.
2. Po odhalení nekázně posílit mechanismy kontroly žáků (dozor, pozornost).

²⁴ BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekáznosti aneb kázeňské prostředky*. 1.vyd. Praha: ISV, 2004. 208 s. ISBN 80-86642-14-3.

3. Ověřit si pravdivost podezření, že se ve škole vyskytují konkrétní projevy nekázně – šikana, drogy, záškoláctví dalším šetřením pozorováním, či rozhovory.
4. Zjistit intenzitu, frekvenci a dobu trvání kázeňských přestupků v rámci tříd, ročníků, stupňů ZŠ, celé školy a také jednotlivých žáků.
5. Posoudit, zda se neukázněné chování vymyká z normy pro danou věkovou skupinu žáků.
6. Zmapovat ty žáky, kteří se dopouštějí závažných kázeňských přestupků a věnovat jim více pozornosti.
7. Zjistit, zda k nevhodnému chování dochází u žáka pouze za určité situace nebo v určitém prostředí.
8. Zjistit, jak se žák cítí poté, kdy byl u přestupku přistižen nebo kdy byl z přestupku usvědčen, i když vnější chování žáka nemusí korespondovat s jeho vnitřním prožíváním.
9. Zjišťovat, s čím je neukázněný žák (ale také všichni ostatní) doma a ve škole spokojen a s čím nespokojen.
10. Zjišťovat, jaký je vliv neukázněných žáků na ostatní spolužáky a jak jejich chování narušují.
11. Zjistit příčiny konkrétního nevhodného chování a ověřovat hypotézu vysvětlující důvody nekázně. Sledovat, zda se nekázeň neobjevuje pouze společně se specifickými projevy chování žáka.
12. Iniciovat a vést konzultace o příčinách nekázně žáků a o možnostech jejich řešení s ostatními kolegy, výchovným poradcem, metodikem prevence či školním psychologem.
13. Kontaktovat rodiče v závažných a odůvodněných případech se snahou navázat spolupracující vztah, ne si ovšem stěžovat.
14. V odůvodněných případech využít pomoci i jiných institucí specializujících se na problémové chování dětí a mládeže (pedagogicko-psychologická poradna, sociální kurátor, diagnostický ústav atp.).
15. Zvolit vhodný přístup k žákovi s neukázněným chováním.
16. Cíleně pozorovat žákovo chování po zavedení kázeňských opatření.
17. Věnovat pozornost ostatním žákům ve třídě, či skupině, abychom neopomněli kázeň i u jiných dosud ukázněných žáků.

18. Sledovat konkrétní podmínky a situace ve škole z hlediska výskytu nekázně a uplatňovat metody umožňující včasné zachycení projevů neukázněného chování a také vytipovávat žáky, jež by mohli být nevhodným chováním svých spolužáků více ohroženi.
19. Promýšlet a realizovat strategie výchovné práce vytvářející pozitivní sociální klima ať již ve vztahu k jednotlivým žákům, tak i k celé třídě a škole jako celku (pěstovat a posilovat zdravé sebevědomí žáků, zapojovat žáky do dění ve třídě a škole a umožnit jim podílet se na jejich chodu). (Bendl, 2005, s. 277 – 281)²⁵

Nedá nám to znovu i v této otázce nezmínit roli rodiny a rodičů. I oni by se samozřejmě měli na řešení jakýchkoliv náznaků nekázně podílet. Ruku na srdce, je spousta těch, kteří si nevhodné a neukázněné chování svých dětí ani v nejmenším nepřipouští, a pak také těch, jež bohužel zodpovědnost za takové chování svádí na nepříznivý vliv školy, učitelů nebo spolužáků. Naproti tomu učitelé a škola za příčiny nekázně nejčastěji považují právě rodiny a její poruchy. My se přikláníme k názoru, že prvotní je opravdu rodinné prostředí, ve kterém děti a mládež vyrůstají. V době všeobecné krize hodnot, preferencí materiálních hodnot a honbou za mamonem a kariérou není výchova k mravnosti, ohleduplnosti, pomoci, solidaritě a kázni jednoduchou, ale dle klasika i zde platí: „jak dnes zasejeme, tak zítra sklídíme“. Vždyť právě děti a mládež jsou naší budoucností, a tak i učitelé by měli mít na paměti, že získávání znalostí je jistě důležité, ale jde ruku v ruce s výchovou ke kázni a mravnosti, a měli by svým přístupem a organizací výuky předcházet školní nekázni.

²⁵ BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

3 KÁZEŇSKÉ PROSTŘEDKY

Jak ukáznit žáky při výuce a o přestávkách? Jak zlepšit chování ve škole? Jak předcházet nekázní? Jak vést žáky ke slušnosti? To všechno jsou otázky, které se úzce vztahují k prostředkům kázně či mravní výchovy. Ale nejenom k nim. Otázka kázně se vztahuje k celku výchovy, a nelze na ni proto nahlížet zúženým pohledem. Rodiče, učitelé spolu s dalšími vychovateli hledají nejrůznější kázeňské prostředky. (Bendl, 2004, s. 40)²⁶

Prostředky usměřující děti ke kázní se s vývojem společnosti a dobou mění, jinak bylo dítě trestáno ve středověku, jinak bude trestáno dnes. Závislé jsou také na tom, jak na výchovu nahlíží učitel nebo rodič, zda výchovu k mravnosti považuje za důležitou, jaký vztah k dětem má a zda je ve výchově ke kázní opravdu zodpovědný. Podle toho pak také volí formu kázeňských prostředků. Ve škole bude učitel také volit jiné formy vzhledem k vyučovanému předmětu, jiné formy budou např. v hodinách přírodopisu a jiné v hodinách tělesné výchovy. Důležité ovšem je, aby učitel měl u žáků přirozený respekt a autoritu a aby žáci také přijímali a ztotožnili se s příslušným kázeňským prostředkem stejně jako i jejich rodiče. V plnění a přístupu ke kázeňským prostředkům musí být učitelé s rodiči jednotní. Tak jako v mnohém i zde ovšem neplatí žádná univerzálnost. Na každého žáka platí jiná forma kázeňského prostředku a také musíme mít na mysli, že i nejrůznější kázeňské prostředky nevyřeší všechny problémy nekázně a nevhodného chování.

3.1 Zásady užívání kázeňských prostředků

Na jaké zásady bychom při používání kázeňských prostředků neměli zapomínat? Dle Stanislava Bendla jsou to tyto:

- měly by respektovat jedincovu důstojnost, neměly ponižovat a zraňovat nad únosnou míru,
- výběr by měl být uskutečněn podle cíle, jakého mají dosáhnout,
- mají být přiměřené osobnosti žáka (věk, povaha, rozumová a citová vyspělost, pohlaví),
- stejně tak mají být přiměřené dané situaci, kdy dochází k jejich uplatňování,

²⁶ BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní aneb kázeňské prostředky*. 1.vyd. Praha: ISV, 2004. 208 s. ISBN 80-86642-14-3.

- měly by být adekvátní učitelé (používat pouze ty kázeňské prostředky, které mu vyhovují, s kterými umí pracovat),
- musí být užívány s rozmyslem a klidnou hlavou,
- určitě by měly být spravedlivé, žáci by je tak měli chápat,
- je třeba je kombinovat s dalšími metodami ukázněnosti,
- při jejich uplatňování musí být brán v úvahu účinek na ostatní žáky,
- jejich používání musí být důsledné. (Bendl, 2004, s. 43 – 44)²⁷

3.2 Druhy kázeňských prostředků

Kázeňským prostředkem můžeme chápat vše, co napomáhá k ukázněnosti a usměrnění ke vhodnému chování žáků. Z nespočtu možností jak tradičních kázeňských prostředků, tak i netradičních uvedeme alespoň některé: zvyšování sebevědomí žáků, pěstování důvěry a spolupráce mezi žáky, výchovný styl, příklad, slovo, dozor, trest, odměna.

3.2.1 Zvyšování sebevědomí žáků

Právě z nízkého sebevědomí žáků mohou pramenit nejrůznější projevy nekázně, ať již od těch, jež se mohou vzhledem ke svému nízkému sebevědomí stát terčem posměchu a agreivity od spolužáků, nebo naopak od těch, jež si právě své nízké sebevědomí kompenzují agresivním chováním na spolužácích. Je pak tedy na učitelích, aby se snažili posílit sebevědomí takových žáků, povzbudili je projevy uznání a pochvalou.

3.2.2 Pěstování důvěry a spolupráce mezi žáky

Dnes existuje celá řada cvičení a nejrůznějších programů, jež budují důvěru a spolupráci mezi žáky, ale k realizaci tohoto kázeňského prostředku je v první řadě potřeba velkého přičinění právě učitele. Vždyť pokud učitel naučí žáky vzájemně se spoléhat jeden na druhého, věřit si navzájem, spolupracovat spolu, pomáhat si a komunikovat spolu, vytvoří ve třídě atmosféru, kde jakékoliv projevy nekázně nemají šanci. Žáci, jež k sobě budou ohleduplní, solidární a slušní nebudou vyhledávat příležitost jak někoho ponížit, urazit nebo být k někomu agresivní.

²⁷ BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní aneb kázeňské prostředky*. 1.vyd. Praha: ISV, 2004. 208 s. ISBN 80-86642-14-3.

3.2.3 Výchovní styl

Výchovné působení na žáka je plně v rukou učitele a jeho osobnosti. Rozlišujeme tři druhy výchovných stylů: autoritativní, demokratický a liberální. Kázeňským prostředkem je zde např. postoj a respekt učitele k žákům, míra tolerance jejich práv a svobody, míra používání trestů nebo odměn, spravedlnost, nebo také jeho postupy, techniky a strategie výchovy. Dalo by se říci, že od výchovného stylu se dále odvíjí celková atmosféra ve třídě, která má vliv na ukázněnost, či naopak nekázeň žáků.

3.2.4 Příklad

Pomocí tohoto výchovného prostředku chceme vyvolat a upevnit žádoucí chování žáka prostřednictvím názorných vzorů chování, ať již kladných, tak i záporných. Dítě má již od raného věku schopnost instinktivně napodobovat vše, co vidí a slyší. Je tedy vhodné na dítě působit pozitivními příklady, aby tyto chápalo jako ty správné vzorce chování proti příkladům negativním. I když i záporný příklad může mít kladný vliv na chování žáka, protože ten si v pozdějším věku uvědomuje, že toto chování vhodné není, nelíbí se ani jemu samotnému, tudíž se chce chovat právě opačně.

3.2.5 Slovo

Tento kázeňský prostředek má jak formu ústní, tak i psanou. Řadíme sem napomenutí, rozkaz, výstrahu, vysvětlení, přesvědčování, radu, poučení, prosbu nebo také nařízení, či zákaz. Všech forem tohoto kázeňského prostředku by mělo být užito s rozvahou, mělo by být smysluplné, jasné, zřetelné, srozumitelné, žák by jej měl plně chápat, neboť *slovem můžeme nejen pohládit a povzbudit, ale také ublížit, ponížít a nemotivovat. Užitím nevhodných slov, byt' v rozčilení, můžeme pohřbit dlouhodobě systematické výchovné úsilí. Jedna nevhodná poznámka na adresu žáka může navždy negativně ovlivnit jeho vztah k učiteli a ke škole.* (Bendl, 2004, s. 82)²⁸

3.2.6 Dozor

V tomto případě kázeňského prostředku můžeme také užít termínu kontrola. Nejintenzivnější užití je u žáků mladšího věku, protože těmto je nutné zdůraznit, jaké chování není

²⁸ BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázi aneb kázeňské prostředky*. 1.vyd. Praha: ISV, 2004. 208 s. ISBN 80-86642-14-3.

žádoucí a naopak povzbudit chování žádoucí. Dozor nad žáky je sice pracovní povinností učitelů, ale neměl by být chápán jako přílišné omezování jejich svobody, či nesmyslnou buzerací. Žáky by měla být tato forma kázeňského prostředku chápána spíše jako jejich ochrana.

3.2.7 Trest

Jak uvádí Matějček trest má v podstatě tři funkce: 1. napravit škodu, 2. zabránit, aby se nesprávné chování opakovalo a 3. zbavit viníka pocitu viny. (Matějček, 2007, s. 32)²⁹ Hlavním účelem tohoto kázeňského prostředku je, aby si žáci uvědomili jaké chování je nepřijatelné, co si mohou a co nesmí dovolit, že po špatném činu následuje nepříjemná odplata a že by se tudíž neukázněné chování nemělo opakovat. Ten, kdo trestá by měl tohoto kázeňského prostředku užívat s rozvahou, měl by být pro žáky skutečnou autoritou a měl by také žáka, jemuž trest uděluje, dobře znát. Navíc musí být učitel při udělování trestů spravedlivý a nestranný, což děti ve školním kolektivu velmi vnímají. Každý totiž trest přijímá jinak a může se stát, že místo aby byl trest výchovným prostředkem vedoucím ke zlepšení chování žáka, stane se důsledkem odporu, vzdoru nebo také snížení sebehodnocení, je-li vnímán jako neopodstatněný a nespravedlivý.

Ve škole je forma trestů velice pestrá. Vždy jejich udílení záleží ponejvíce na osobnosti daného učitele. Jiný upřednostňuje administrativní opatření jako např. černé puntíky, poznámky do žákovské knížky, napomenutí třídního učitele, důtky třídního učitele či ředitele školy nebo také snížené známky z chování a jiný zase tresty, které žák přímo pocítí na své osobě jako např. nadávky před celou třídou, omezení volného času – poškola či pracovní tresty – úkoly navíc, opisování textu, vypracování referátu atp. Samostatnou kategorií jsou pak tresty přirozené, což znamená nesení důsledků vlastního nesprávného jednání, které z něho logicky vyplývají. Mezi tyto tresty uplatňované ve škole patří např. náhrada škody (finanční, materiální), náprava škody (natírání lavic, malování, úklid), vystavení žáka opačné situaci (když předbíhá ve frontě na oběd, je poslán na její konec) anebo vystavení

²⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 6.vyd. Praha: Portál, 2007. 109 s. ISBN 978-80-7367-270-6

žáka stejně nepříjemné situaci, jakou on předtím připravil spolužákovi. (Bendl, 2004, s. 111)³⁰

Na závěr ve výčtu trestů uvedeme ještě jeden typ trestu, a to trest tělesný. Ten může být uplatňován ale pouze v rodině, nikoli ve škole, kde jeho užívání bylo zrušeno a je nepřípustné. Svě opodstatnění má navíc pouze u dětí předškolního věku a musíme mít neustále na mysli, že jakékoliv fyzické (ba i psychické) ubližování dítěti je trestné. V současnosti se ale o zavedení tělesných trestů do škol hojně diskutuje, neboť neukázněnost žáků neustále stoupá a není kázeňských prostředků, které by na ně platily a vedly ke zlepšení jejich chování. Někteří učitelé i přiznávají, že tělesných trestů užívají i dnes, jelikož je to opravdu jediný možný a okamžitý prostředek vedoucí ke kázní. Z vlastní zkušenosti můžeme potvrdit příklad takového trestu, kdy dítě bylo vystaveno tělesnému trestu v podobě 10 kliků před celou třídou za nesplněný domácí úkol, a vůbec se nad tímto jednáním učitele nepozastavujeme, ba co víc, v praxi bychom i takové formy trestu vedoucí k nápravě a ke kázní uvítali.

3.2.8 Odměna

Tak jako předešlý kázeňský prostředek trest, patří i odměna k neznámějším a nejužívanějším kázeňským prostředkům. Je to ale naopak ocenění a příjemný následek ukázněného chování, jež má projevy takového chování upevnit, motivovat děti k další práci, umožnit jim zažít radost z úspěchu, zvýšit ctižádost, jistotu a sebedůvěru a nastolit také kladný vztah ke škole a učiteli. Tak jako trestu je ale potřeba užívat i odměn přiměřeně a s rozvahou. Na různé jedince působí i odměny různě a také ne pro každého je ta správná forma odměny odměnou. Někomu stačí dobrá známka, jiný touží po ústní pochvala od učitele a někdo se cítí správně odměněn, když jde za odměnu do kina, či jede na výlet. Obecně bychom však mohli konstatovat, že s vzrůstajícím věkem žáka je ústní pochvala, povzbuzení a ocenění daleko větší devizou, než odměna materiální. A učitelé by nikdy neměli zapomínat, že odměňování by měli být všichni žáci, ne pouze ti, jimž jde všechno snáze, jsou bystřejší a hravě plní úkoly. Právě pro ty žáky, jež musí vynaložit větší úsilí při plnění úkolů je slovní ocenění, pochvala a povzbuzení velice důležité pro jejich sebedůvě-

³⁰ BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní aneb kázeňské prostředky*. 1.vyd. Praha: ISV, 2004. 208 s. ISBN 80-86642-14-3.

ru, další práci a mnohdy i pro další jejich život. Děti bez rozdílu věku po uznání a pochvale touží všechny stejně.

3.2.9 Situace, kdy a jak užít výchovných prostředků trestu a odměny

- *měly by být přiměřené osobnosti dítěte a jeho věku* – to, co je odměnou a povzbuzením pro malé dítě, již naprosto ztrácí výchovný účel pro dítě na II. stupni ZŠ,
- *musí být dítěti vždycky srozumitelné* – obzvláště v případě trestu si dítě musí uvědomovat, za jaký přestupek a nekázeň je trest udělen,
- *měly by být členité* - pokud dítě za prohřešek očekává pořád stejný trest, tento se již míjí svým účinkem, protože jej dítě dopředu očekává,
- *jejich užívání se nemá přehánět* – v zápalu hněvu může dojít k udělení nepřiměřeného trestu, což může mít při výchově neblahý účinek jak pro dítě, tak i pro rodiče či učitele; jak uvádí Matějček: *tak jako nepřiměřené tresty a omezování mohou vést snadno k pocitům ponížení a méněcennosti, tak přílišné zahrnování chválou a odměnami může vést k pocitu nadřazenosti, který je velmi problematickou charakterovou výzbrojí do dalšího života.* (Matějček, 2007, s. 71)³¹,
- *jejich užívání vyžaduje důslednost* – ať se již jedná o různé výchovné působení více vychovatelů – rodiče, učitele, tak i o výchovné postupy jednoho vychovatele měly by tyto být opravdu důsledné a jednotné; není možné aby jeden žák byl za něco chválen a druhý kárán nebo aby si dítě mohlo dovolit ve škole to, co si nemůže dovolit doma, důsledky tohoto rozporu jsou pro žáky a děti velmi nebezpečné.

³¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 6.vyd. Praha: Portál, 2007. 109 s. ISBN 978-80-7367-270-6

4 SVOBODA VE VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ

Jen stěží můžeme pojem svobody definovat. Začínáme o něm hovořit v případě, kdy se člověk cítí být jakkoliv v něčem omezovaný. Jde tedy spíše o pocit každého z nás. Ve výchově se pak, pokud by neexistovaly žádné limity, svoboda může stát anarchií, což v praxi není nejen možné, ale je to také velmi nebezpečné. Vždy musí být svoboda stanovena tak, aby nebyly omezovány práva ostatních, musí být stanovena pravidla, ale také povinnosti, kterými by se měl každý jedinec řídit.

Svobodu ve výchově a vzdělávání žákům zajišťují dokumenty, které děti chrání před nelidským zacházením nebo trestem a chrání jejich lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a jméno. Takovými dokumenty jsou Listina základních práv a svobod (zákon č. 23/1991 Sb.) a Úmluva o právech dítěte (zákon č. 104/1991 Sb.). Kázeň ve škole, její cíle, podoba, strategie a metody jejího dosahování při výchově by měly být v souladu s principy humanismu. (Bendl, 2005, s. 210)³² V neposlední řadě jsou to pak školní řády jednotlivých škol vydávány v souladu s § 30 školského zákona č. 561/2004 Sb.³³

S otázkou svobody ve výchově se nesetkáváme příliš dlouho. První zmínka o ní sahá do doby osvícenectví, kdy J. J. Rousseau zastává názor, že právě svoboda a její uplatnění ve výchovné praxi je jedním s rozhodujících aspektů při formování osobnosti jedince. Absolutní prioritou ve výchově dítěte má být jeho štěstí, kterého můžeme dosáhnout jedině tehdy, když mu v procesu výchovy poskytneme dostatečnou volnost a svobodu. Zdůrazňoval morální individualismus natolik, že dokonce zpochybnil vliv společenských norem, konvencí a působení společnosti na rozvíjející se osobnost dítěte. (Gogová, Kročková, Pintes, 2004, s. 216).³⁴

Ve výchovném procesu je ovšem k jeho realizaci nutná moc učitele – vychovatele, která mu umožňuje výchovu uvést do praxe s ohledem na individualitu každého žáka a na požadavky společnosti. Akceptací této moci vychovávaným vzniká autorita, což jinými slovy

³² BENDL, Stanislav. *Ukázňená třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

³³ PARLAMENT ČR. *Zákon č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online] [cit. 2010-03.23].

³⁴ GOGOVÁ, Alžbeta, KROČKOVÁ, Štefánia, PINTES, Gábor. *Žiak- sloboda-výchova*. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2004, 308 s. ISBN 80-8050-675-2-2

znamená, že žák přijme učitelovo právo o něm rozhodovat. Míru přijetí určují dle T. Gorgona (1998) následující typy autorit:

- *autorita založená na odbornosti* – důvodem přijetí moci u této autority je odbornost, připravenost a kompetentnost vychovatele, dnes nejčastěji chápaný pojem autority,
- *autorita založená na titulu nebo postavení* – rozsah pravomoci a kompetence je dán hierarchickým uspořádáním zařízení,
- *autorita založená na každodenních dohodách* – uplatňuje se ponejvíce v rodině, kdy jsou uzavírány dohody, které jedinec plní zodpovědně sám od sebe, což má příznivý vliv na jeho sebevýchovu,
- *autorita založená na moci* – důvodem přijetí této autority je jednoznačně odlišné hierarchické postavení vychovatele a vychovávaného, je uplatňována pouze tehdy, pokud je podřízený závislý na osobě nadřízené, jestliže tato závislost pomine, pomine také akceptace jeho moci, touto mocenskou autoritou se místo disciplíny dosahuje spíše poslušnosti,
- *autorita založená na emocionalitě* – tento typ autority je typickým projevem vztahu dítěte a rodiče i žáka a učitele na I. stupni, důvodem přijetí takové autority je citový vztah dítěte, který může trvat i do dospělosti, ve školním prostředí je pak žádoucí, aby emocionální autorita přešla na II. stupni v autoritu racionální. (Gogová, Kročková, Pintes, 2004, s. 220 - 221).³⁵

Svobodu ve výchově a vzdělávání mimo výše uvedených autorit také ovlivňují styly výchovy, které chápeme jako individuální projev a zvládnutí řešení výchovných problémů učitelem – vychovatelem. Autoři Gogová, Kročková, Pintes uvádí tyto styly výchovy:

- *výchova úspěchy*, charakteristická láskou, náročností, častou kontrolou a odměnou,
- *nadmíru starostlivá výchova*, charakteristická láskou, empatií, nízkými požadavky a častou kontrolou a odměňováním,
- *liberální výchova*, charakteristická láskou, nízkými požadavky, zřídkavou kontrolou a odměňováním,

³⁵ GOGOVÁ, Alžbeta, KROČKOVÁ, Štefánia, PINTES, Gábor. *Žiak- sloboda-výchova*. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2004, 308 s. ISBN 80-8050-675-2.

- *demokratická výchova*, charakteristická láskou, vysokými požadavky, zřídka kontrolou a odměňováním,
- *rigorózní autokratismus*, charakteristický nepřátelstvím, nedostatkem empatie, vysokými požadavky, častou kontrolou a trestáním jako hlavním způsobem vlivu,
- *punitivní autokratismus*, charakteristický nepřátelstvím, nedostatkem empatie, vysokými požadavky a častou kontrolou a trestáním,
- *příležitostný autokratismus*, charakteristický nepřátelstvím, nedostatkem empatie, zřídka kontrolou a trestáním,
- *zanedbávající výchova*, charakteristická nepřátelstvím, chybějící akceptací, nízkými požadavky, zřídka kontrolou a nedostatečným posilněním,
- *zavrhující, odmítavá výchova*, charakteristická nepřátelstvím, nedostatečnou akceptací, nízkými požadavky, zřídka kontrolou a přísnými tresty. (Gogová, Kročková, Pintes, 2004, s. 222 – 223).³⁶

Zjistit výchovný styl učitele při výchově a vzdělávání není jednoduché, o což se pokusil Ned A. Flanders, který se zaměřil na vliv přímého a nepřímého působení učitele – vychovatele. K tomuto účelu vypracoval schéma OSTRAQ – šest zkoumaných a zaznamenaných kritérií posuzování výchovného stylu, kde jednotlivá písmena značí: O – ticho ve třídě, S – speaking – hovořící žáci, T – talking – hovořící učitel, R – rejectiun – odmítání, kritizování žáků, A – akceptacion – akceptace, empatie, povzbuzení žáků a Q – questions – otázky. Výpočtem poměru přímého a nepřímého působení učitele dle vzorce

$$d / i = \frac{A + Q}{T + R}$$

je možné zjistit míru působení učitele na žáky. Učitelé s největší mírou přímého působení dosahují indexu 0,0 – 0,46, se střední mírou přímého působení 0,5 – 1,0 a učitelé s dominantní mírou nepřímého působení indexu nad 1,0. (Gogová, Kročková, Pintes, 2004, s. 224).³⁷

Musíme si ale také uvědomit, že svoboda neexistuje bez zodpovědnosti. Míra autority učitele a jeho výchovný styl jistě hrají svou roli ve svobodné výchově, ale jsou to především

³⁶ GOGOVÁ, Alžbeta, KROČKOVÁ, Štefánia, PINTES, Gábor. *Žiak- sloboda-výchova*. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2004, 308 s. ISBN 80-8050-675-2

³⁷ GOGOVÁ, Alžbeta, KROČKOVÁ, Štefánia, PINTES, Gábor. *Žiak- sloboda-výchova*. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2004, 308 s. ISBN 80-8050-675-2

žáci sami, kteří musí přijít na to, že svoboda a práva jdou ruku v ruce s povinnostmi. V praxi to znamená dávat dětem co nejčastěji možnost volby rozhodnout se podle svého vědomí

a svědomí pro to, co je pro ně dle jejich názoru to nejsprávnější. Pokud toto rozhodnutí není správné, následky si musí nést sami. Učitel, či rodič to za ně neudělá. V současném školství pro takovou výuku a výchovu žáků sice podmínky nejsou příliš příznivé, ale záleží tak jako v mnoha jiných situacích na samotném učiteli, jak si připraví a řídí výuku a zda žákům nabízí možnosti volby. Přílišná volnost a svoboda snižuje výkonnost žáků a přináší jim zmatek, stejně jako přílišná kázeň potlačuje spontánní a tvořivé chování žáků. Důležité je s citem a mírou užívat jak volnosti a svobody, tak i kázně. Je to jistě velmi nelehký úkol jak pro rodiče, tak i učitele a ne vždy jejich vytrvalé a neúnavné úsilí slaví úspěchy. To již bylo ale popsáno výše, že vše je podmíněno a ovlivněno mnoha faktory působícími při výchově dětí a mládeže.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM

V teoretické části jsme popsali a charakterizovali kázeň v současných školách, školní nekázeň, její projevy, příčiny a řešení a také nejčastěji užívané kázeňské prostředky. V praktické části jsme se pak zaměřili na výzkum pomocí dvou metod, a to kvantitativní metodou formou dotazníku a metodologií analýzy dokumentu – školního řádu ZŠ. Hlavním znakem kvantitativního výzkumu je, že zdrojem poznání je pouze objektivní a co možná nejpřesnější zkoumání reality. Cílem kvantitativního výzkumu je objasňování jevů na základě vědecké teorie a ověřování hypotéz. Výsledky jsou prezentovány kvantitativními daty. Bývá také nazýván „pozitivistický“. Hlavní principem je snaha o objektivitu a validitu („pravdivost“) zkoumání, tj. výzkumný pracovník se úzkostlivě vyhýbá jakýmkoli subjektivním zásahům do zkoumané reality v průběhu výzkumu nebo subjektivním interpretacím ze své strany o zkoumaném objektu. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 112)³⁸

5.1 Cíl a zaměření výzkumu

Cílem šetření je zjistit, zda v současných ZŠ převažuje kázeň nad nekázní, zda-li je žákům poskytnuta dostatečná svoboda, se kterými projevy nekázně se nejčastěji pedagogové na ZŠ setkávají a kterých kázeňských prostředků je nejvíce při výchově dětí a mládeže využíváno. K tomuto šetření jsme si stanovili 3 hypotézy:

H1: Projevují se v chování žáků více projevy nekázně anebo dodržování školních norem?

H2: Je užíváno více tradičních kázeňských prostředků při eliminování kázeňských problémů anebo se více využívají prostředky ve vztahu k osobnosti a svobodě žáka?

H3: Převládají ve školních řádech ZŠ příkazové normy nad normami respektujícími individualitu a svobodu žáka?

5.2 Metody a metodika výzkumu

Pro účely dotazníkového šetření jsme sestavili dotazník oponovaný vedoucí práce (Příloha č. 1), skládající se z 16 otázek, jak otevřených, tak uzavřených a také škálových. Tento byl rozeslán učitelům čtyř základních devítiletých škol v počtu 80, z nichž 9 tvořilo mužskou

³⁸ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.

část a zbývajícími byly ženy. Vyplněných dotazníků se nám vrátilo 60, a to pouze od žen, což nepoukazuje na feminizaci našeho školství, ale spíše ochotu požadované dotazníky vyplnit.

Dotazování je dnes nejčastěji aplikovanou metodou v pedagogickém výzkumu, kterou charakterizujeme jako způsob shromažďování informací od respondentů na základě písemně předložených otázek nebo výroků. Nejčastější formou k dotazování je dotazník pro svou zdánlivou snadnost vytvoření a jeho distribuci. Tento nástroj je velmi oblíben jak u výzkumných pracovníků, tak i u laiků. (Průcha, 2006, s. 197)³⁹

K analýze dokumentu jsme použili školní řád z jedné ze ZŠ (Příloha č. 2), ve které jsme prováděli dotazníkové šetření. Analýza je čistě teoretickou metodou užívanou v pedagogice v teoretickém výzkumu a většinou neoperuje s konkrétními daty. Může se zabývat i konkrétními jevy edukační reality, ale nahlíží je pouze z teoretického hlediska a dospívá k teoretickým závěrům. (Průcha, 2006, s. 185)⁴⁰

5.3 Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č. 1: Pohlaví: a) muž b) žena

V mém případě byly všemi respondenty ženy. Tedy 100 % dotázaných.

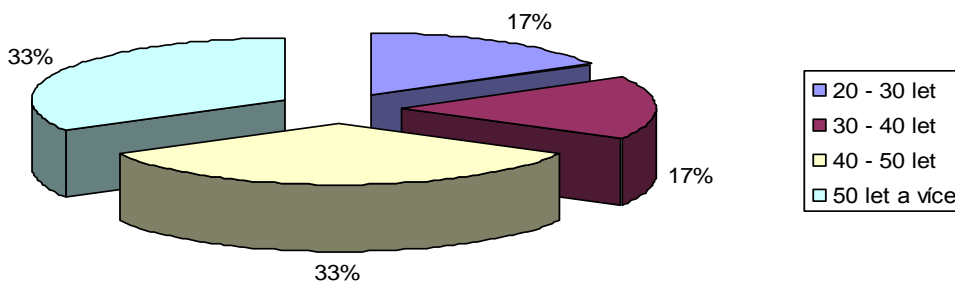
Otázka č. 2: Věk: a) 20 – 30 let
 b) 30 – 40 let
 c) 40 – 50 let
 d) 50 let a více

Ve druhé otázce jsme zjišťovali, jaký je věk učitelů na ZŠ? Nejvíce v námi zkoumaných školách pracují spíše starší učitelé, a to více než 50% ve věku 40 – 50 a více let.

³⁹ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006, 271 s. ISBN 80-7178-944-5

⁴⁰ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006, 271 s. ISBN 80-7178-944-5

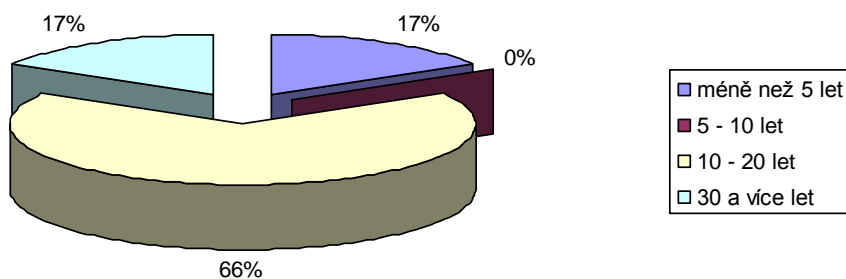
Graf č. 1

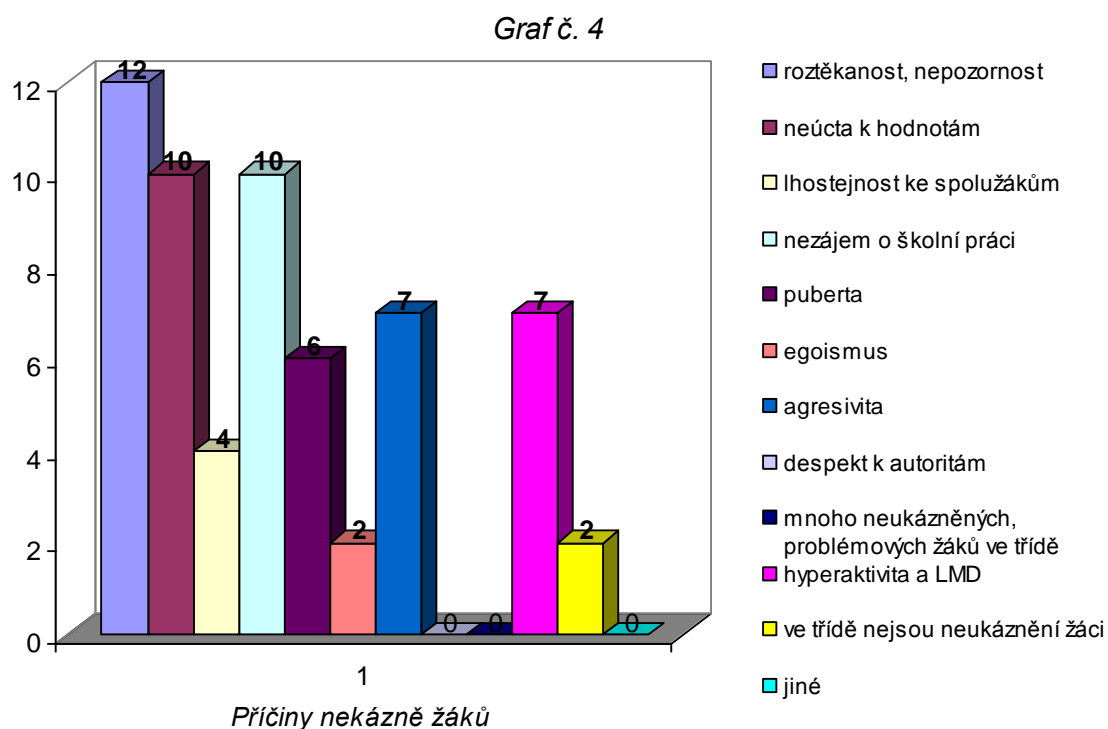

- Otázka č. 3: Jak dlouho pracujete ve školství:**
- a) méně než 5 let
 - b) 5 – 10 let
 - c) 10 – 20 let
 - d) 30 let a více

Úkolem další otázky bylo zjistit délku praxe učitelů, kterou jsme rozdělili do čtyř uvedených kategorií. Největší podíl učitelů s délkou praxe byl 20 a více let.

Graf č. 2

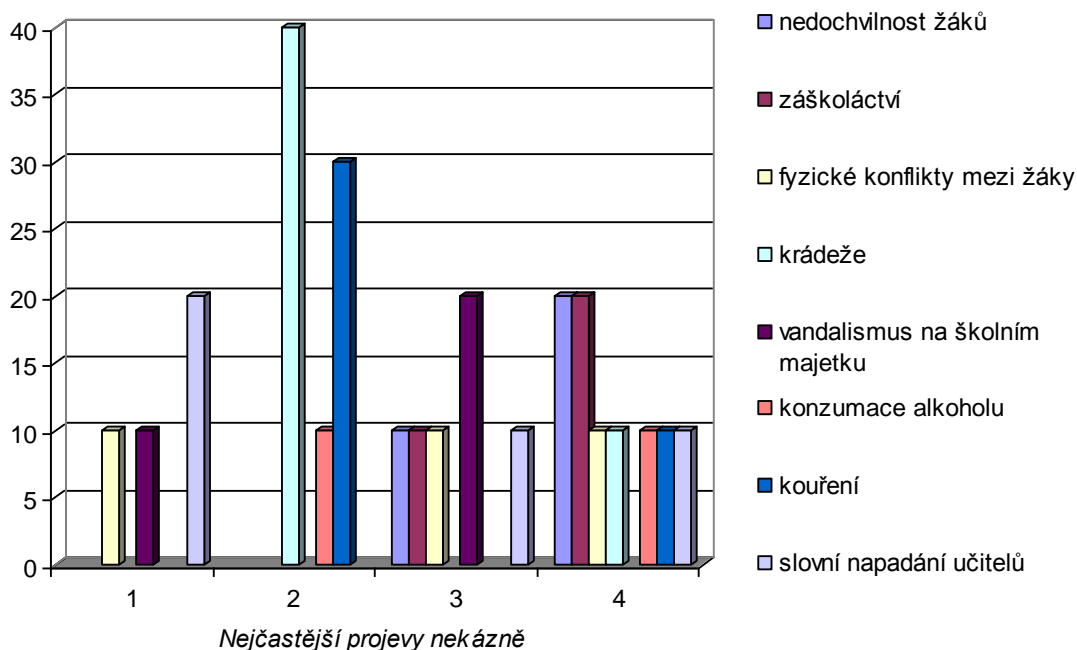

Tato otázka měla zjistit, kterým příčinám způsobující nekázeň žáků přiřadí učitelé největší míru. Z předložených možností měli učitelé označit max. tři odpovědi, z nichž nejčastějšími byly roztěkanost, nepozornost, neúcta k hodnotám a také nezáměr o školní práci.

Otázka č. 6: Zakroužkujte nejčastější projevy nekázně a do jaké míry, pokud vůbec, byly ve Vaší škole problémem:

	1 – vážným	2 - průměrným	3 – podružným	4 - žádným problémem
nedochvilnost žáků	1	2	3	4
záškoláctví	1	2	3	4
fyzické konflikty mezi žáky	1	2	3	4
krádeže	1	2	3	4
vandalismus na školním majetku	1	2	3	4
konzumace alkoholu	1	2	3	4
kouření	1	2	3	4
slovní napadání učitelů	1	2	3	4

Graf č. 5

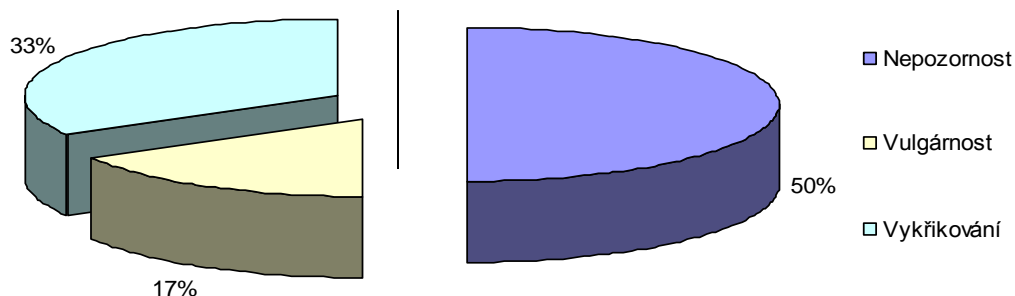

V této otázce jsme chtěli zjistit, které nejčastější projevy nekázně a v jaké míře se v ZŠ objevují. Mezi vážné projevy nekázně uvedlo nejvíce dotázaných slovní napadání učitelů, poté v menší míře vandalismus na školním majetku a fyzické konflikty mezi žáky. Nejčastějším projevem nekázně pak s problémem průměrným byly krádeže a kouření. Následovaly vandalismus na školním majetku, záškoláctví a nedochvilnost žáků, ale již jako podružný problém, či žádný problém.

Otázka č. 7: Vyberte z uvedeného seznamu projev nekázně, jež Vám působí největší problém a uveďte v čem:

- Nepozornost
- Drzost
- Vulgárnost
- Vykřikování
- Šaškování
- Opisování

Graf č. 6

U této otázky jsme zjistili, že největším problémem nekázně je pro učitele na I. stupni nepozornost a vykřikování, které jednat ruší v práci a jednak jsou následkem špatných výsledků. Pro učitele na II. stupni je pak mimo nepozornosti největším problémem vulgárnost.

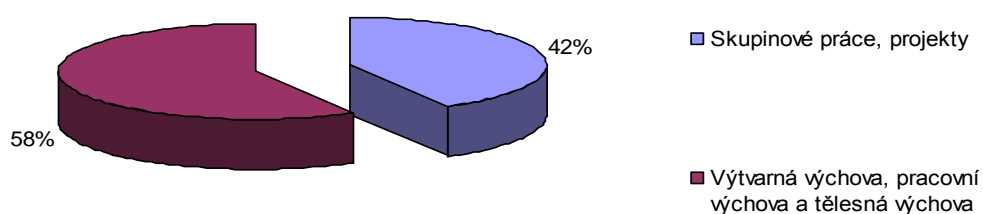
Otázka č. 8: Kterému kázeňskému prostředku dáváte přednost? /uved'te/

- a) tradiční kázeň. prostředky
- b) netradiční kázeň. prostředky

V této otázce jsme dali učitelům možnost vyjádřit se, kterému kázeňskému prostředku dávají přednost. Na tuto otázku nám 6 dotazovaných neodpovědělo vůbec, zbylých 54 respondentů dává přednost tradičním kázeňským prostředkům, jako např. poznámka, kázeňské napomenutí, speciální domácí úkol navíc nebo snížená známka z chování. A z těchto respondentů pak ještě 12 uvedlo, že kromě tradičních kázeňských prostředků dávají přednost i netradičním kázeňským prostředkům, jako např. využití sebehodnocení – tj. co můžu sám zlepšit, aby se mi lépe učilo, či vypracování různých referátů na téma chování a kázně.

Otázka č. 9: Uved'te, ve kterých školních činnostech poskytujete žákům největší volnost:

Graf č. 8

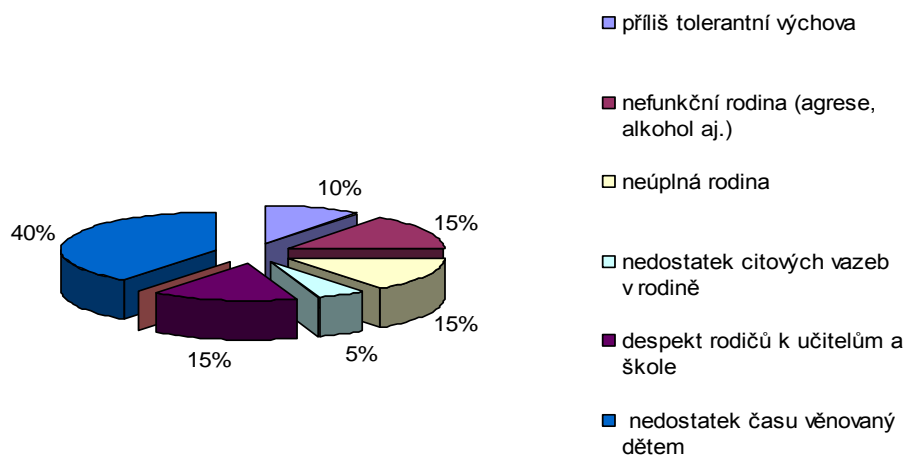
Větší polovina dotázaných na uvedenou otázku zodpověděla, že největší volnost poskytuje žákům při tvořivé práci v výchovách výtvarné, pracovní a tělesné. Další část pak nejvíce volnosti poskytuje při skupinových pracích a projektech.

Otázka č. 10: Jsou ve Vašem školním řádu taková ustanovení, jež žákům poskytují volnost a svobodu v jejich chování? Pokud ano, která?

U této otázky nám shodně polovina dotázaných označila, že v jejich školním řádu mají ustanovení, jež žákům poskytují volnost a svobodu v jejich chování, a druhá polovina pouze konstatovala, že taková ustanovení se v jejich školních řádech nenacházejí.

Otázka č. 11: Obracíte se při uplatňování kázeňských prostředků na rodinu a v čem spatřujete její vliv na nekázeň žáků:

Graf č. 10

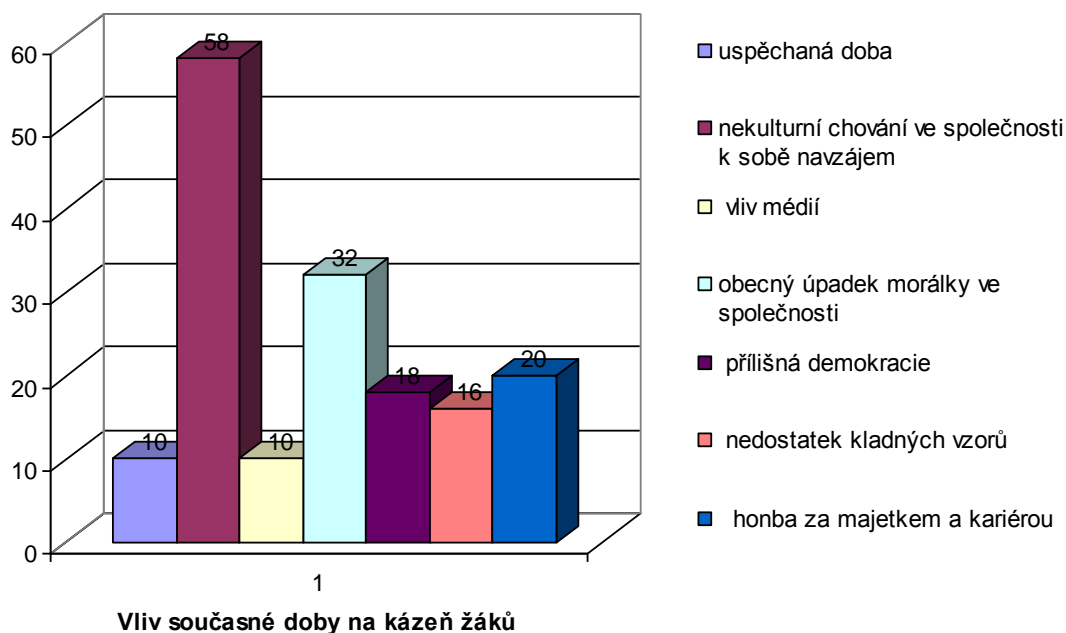
Všech 60 dotázaných se dle odpovědí v této otázce obrací při uplatňování kázeňských prostředků na rodinu. Za zamyšlení pak určitě stojí skutečnost, že učitelé největší vliv na nekázeň žáků spatřují v nedostatku času věnovaném dětem, což prokazuje téměř polovina dotázaných. Na další příčku ovlivňující nekázeň žáků pak shodně vedle sebe staví rodinu nefunkční a neúplnou a také despekt rodičů k učitelům a škole.

Otázka č. 12: Ovlivňuje současná doba kázeň žáků?

V kladném případě uveďte max. 3 nejčastější faktory:

- uspěchaná doba
- nekulturní chování ve společnosti k sobě navzájem
- vliv médií
- obecný úpadek morálky ve společnosti
- přílišná demokracie
- nedostatek kladných vzorů
- honba za majetkem a kariérou
- jiné *uveďte*

Graf č. 11

Také u této otázky všech 100 % dotázaných potvrdilo, že současná doba kázeň žáků ovlivňuje, a to především nekulturním chováním ve společnosti k sobě navzájem, což shodně označilo 98 % respondentů. Na dalším místě je to pak obecný úpadek morálky ve společnosti a honba za majetkem a kariérou. To pouze potvrzuje a vypovídá o současném stavu morálky celé naší společnosti, a tím také o velmi nelehkém úkolu učitelů v takovém prostředí děti vést a vychovávat ke kázni.

Otázka č. 13: Cítíte se jednáním žáků ohroženi?

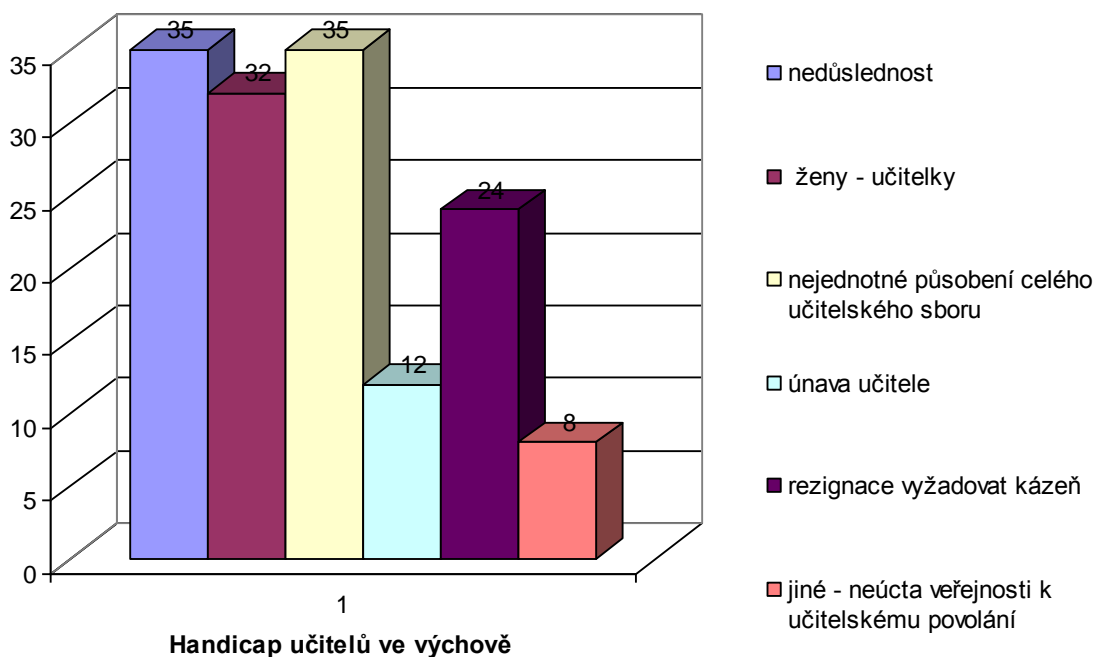
Přestože v předešlé otázce největší vliv na nekázeň žáků přikládají učitelé nekulturnímu chování ve společnosti k sobě navzájem, v otázce 13. velká většina (asi 90 %) zodpověděla, že se v žádném případě necítí být jednáním žáků ohroženi. Pouze 10% se pak cítí jednáním žáků ohroženo někdy.

Otázka č. 14: V čem spatřujete největší handicap učitelů při výchově?

- nedůslednost
- nedostatečná příprava na vyučovací hodiny
- ženy - učitelky
- nejednotné působení celého učitelského sboru
- únava učitele
- nejisté vystupování

- g) nevhodné vyučovací metody
 h) rezignace vyžadovat kázeň
 i) jiné *uveďte*

Graf č. 12

V teoretické části seminární práce je zmínka o zásadách, které napomáhají ve výchově ke školní kázni. Patří sem i zásada důslednosti a jednotnosti. A právě v této otázce nám odpovídající učitelé sdělují, že právě největšími handicapy ve výchově dětí jsou nedůslednost a nejednotné působení celého učitelského sboru a pak také přílišná feminizace školství.

Otázka č. 15: Domníváte se, že svoboda ve výchově dětí a mládeže je v současnosti až příliš velká?

- a) ano
 b) ne
 c) nemohu posoudit

Odpověď na tuto otázku byla u všech 60 dotázaných naprosto jednoznačná, a sice Ano – svoboda ve výchově dětí a mládeže je v současnosti až příliš velká.

Otázka č. 16: Zpřísnili byste dnešní pravidla ve výchově dětí a mládeže?

- a) rozhodně ano
 b) spíše ano

- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

Tak jako předchozí odpovědi zněly téměř 100% shodně i v odpovědích na poslední otázku se učitelé asi příliš nerozmýšleli ve výběru odpovědi. 98% si vybralo možnost a) rozhodně bychom dnešní pravidla ve výchově dětí a mládeže zpřísnili a zbývající 2% se spíše přiklání k této možnosti – tedy varianta b).

5.4 Výsledky analýzy dokumentu

Analyzovaný školní řád ZŠ Kvítková ve Zlíně (Příloha č. 2) se skládá ze 78 §, jež bychom mohli rozdělit do čtyř částí: 1. práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců, 2. provoz a vnitřní režim školy, 3. bezpečnost a ochrana zdraví žáků a 4. zacházení s majetkem školy a obecná ustanovení.

§ 1 - § 11 vychází především z lidských práv a stanovuje jak práva žáků, tak jejich zákonných zástupců. Ta se týkají především svobody projevu, vyjádření vlastního názoru, náboženství a smýšlení, práva na výchovu a vzdělání, poskytnutí pomoci, zabezpečení přístupu k informacím, respektování osobnosti, ochranu před jakoukoliv formou diskriminace a násilí, projevy šikany, rasismu, xenofobie a netolerance.

§ 12 - § 48 jsou regulátory norem a chování žáků. Ať je to povinnost dodržování samotného školního řádu, pokynů pedagogických pracovníků, včasná docházka do školy dle rozvrhu či vhodná úprava zevnějšku a oblečení nebo také povinnost při omlouvání nepřítomnosti žáka a způsoby omlouvání a z tohoto plynoucí kázeňská a výchovná opatření ze neomluvené hodiny. Dalšími povinnostmi jsou pak např. řádná omluva při nesplnění domácího úkolu, příchod a odchod ze školy hlavním vchodem, užití přezůvek, či povinnost chovat se slušně ke všem dospělým ve škole i mimo školu – zdravít, dávat přednost, uvolnit místo atp.

§ 49 - § 63 určují provozní a vnitřní režim školy jako časový interval otevření školy, dodržování čistoty v učebnách (zvednutí židlí, mazání tabule a úklid lavic po skončení výuky) nebo také zákaz jedení ve vyučování, používání mobilních telefonů a vyrušování vyučování napovídáním či opisováním.

§ 64 - § 72 stanovují povinnosti žáků chovat se ve škole i mimo školu tak, aby nedocházelo k porušování bezpečnostních předpisů a aby bylo dbáno na ochranu zdraví a ochranu před sociálně patologickými jevy, projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí. Těmito regula-

tivy je nejen např. zakázáno přinášet do školy nebo na školní akce alkohol, omamné a jedovaté látky, ale je jimi také stanoveno užití výchovných opatření v případě porušení tohoto zákazu, v případě prokázání krádeže nebo v případě prokázání šikany.

§ 73 - § 78 regulují zacházení s majetkem školy ze strany žáků, stanovují účinnost školního řádu, možnost jeho průběžné úpravy a postihy v případě jeho nedodržování.

Po analýze výše uvedeného školního řádu můžeme konstatovat, že veškerá ustanovení jsou spíše doporučující, než-li přímo příkazová. Více je zde formulací jako – žáci jsou povinni, žáci jsou odpovědní, žáci by měli ..., než přímých zákazů a příkazů, co nesmí. V takových případech jsou pak stanoveny sankce a výchovná opatření.

5.5 Diskuze a potvrzení hypotéz

Naším dotazníkovým šetřením a analýzou dokumentu jsme zjistili následující skutečnosti:

- v našem případě pracují ve školství opravdu v drtivé většině ženy, a to služebně starší ve věku nad 40 let,
- na I. stupni mezi nejčastější projevy nekázně patří roztěkanost, nepozornost a nezáměr o školní práci a na stupni II. je to pak vedle nezáměru o školní práci také neúcta k hodnotám, agresivita a puberta,
- jako vážný problém nekázně jsou na I. stupni vnímány krádeže, vandalismus na školním majetku a fyzické konflikty mezi žáky, na II. stupni je nevážnějším kázeňským problémem slovní napadání učitelů, kouření a konzumace alkoholu,
- jednoznačně je nejvíce volnosti žákům dopřáno ve výchovách (pracovní, výtvarná, tělesná),
- učitelé se domnívají, že školní řády poskytují žákům dostatečnou volnost a svobodu v jejich chování, což nám také analýza jednoho z nich opravdu potvrdila,
- to, co nejvíce ovlivňuje školní nekázeň je nedostatek času věnovaný dětem, postoj společnosti k učitelům a škole, nefunkční rodiny, celkové nekulturní chování ve společnosti a obecný úpadek morálky ve společnosti,
- sami učitelé přiznávají, že jejich největšími handicapy ve výchově jsou nedůslednost, nejednotné působení učitelského sboru a pak také přílišná feminizace školství, ale zároveň dodávají, že svoboda v současné výchově dětí a mládeže je příliš velká a určitě by pravidla pro dodržování školní kázně zpřísnili.

Co se týká hypotézy č. 1 na základě dotazníkového šetření jsme zjistili, že kázeň dosud na ZŠ převažuje nad nekázní a žáci školní normy dodržují. Učitelé sice uvádějí, že nekázeň se na základních školách samozřejmě vyskytuje, ale většinu kázeňských problémů označili za podružné, či vůbec se nevyskytující.

U hypotézy č. 2 se nám takřka jednoznačně potvrdilo, že učitelé užívají při výchově tradičních kázeňských prostředků oproti prostředkům, které by více zohledňovaly osobnost a svobodu žáka.

Hypotézu č. 3 se nám u dotazníkového šetření bohužel nepodařilo ani potvrdit, ani vyvrátit. Téměř shodně polovina respondentů tvrdí, že v jejich školních řádech je dostatek ustanovení respektujících individualitu a svobodu žáků a druhá naopak tvrdí, že taková ustanovení jejich školní řády neobsahují. Analýzou školního řádu ovšem tuto hypotézu můžeme vyvrátit, protože námi analyzovaný školní řád obsahoval více doporučujících norem, než příkazových.

5.6 Doporučení pro praxi

Z výsledků praktické části bakalářské práce můžeme vyvodit tato doporučení pro praxi:

- více by se v současném školství měly užívat kázeňské prostředky respektující individualitu žáků,
- mnohé projevy a příčiny nekázně nepramení pouze z vlivu rodiny, společnosti a žáků samotných, ale také z organizace výuky a osobnosti a přístupu samotných učitelů,
- žákům by mělo být poskytnuto více volnosti a svobody i v ostatních vyučovacích předmětech než pouze ve výchovách,
- učitelé a vychovatelé by svobodu ve výchově a vzdělávání měli co nejvíce uplatňovat na vyzrálých osobnostech žáků II. stupně, kteří jsou připraveni nést důsledky za svá rozhodnutí,
- škola a učitelé by měli mít větší podporu a respekt ve společnosti.

ZÁVĚR

Teoretické poznatky a výsledky praktické části této bakalářské práce nám potvrdily, že i přesto, že v současné společnosti bohužel převažuje nekulturní chování k sobě navzájem a morálka ve společnosti proti letům minulým upadá v touze po hmotném zabezpečení a kariéře, není to s kázní na základních školách až tak tragické. O přílišném optimismu sice taky na základě zjištěných skutečností hovořit nemůžeme, ale v porovnání s kázeňskými problémy na školách v jiných zemích na tom nejsme se školní kázní až tak špatně.

Otázkou pro diskuzi zůstává otázka přílišné feminizace školství, ale ta u nás bude zřejmě vzhledem k finančnímu ohodnocení pedagogických pracovníků stále převažovat nad mužským zastoupením. Je to také jedním z nejvíce uváděných handicapů dnešního školství, neboť by výchově určitě velmi výrazně prospěl vyšší podíl autoritativních mužů – učitelů.

Dotazovaným vzorkem byly v našem případě bohužel ve velké míře již poněkud služebně starší ženy – učitelky, což nám může napovídat o velmi malém podílu čerstvých absolventů pedagogických fakult v současném školství, ale nelze to na malém vzorku nijak zobecňovat. Může to ale zároveň být varujícím signálem, že mladí pedagogové odchází z učitelské praxe kvůli kázeňským problémům dnešního školství a setrvávají zde pouze ti služebně nejstarší.

Pro mě osobně jako pro rodiče bylo velkým přínosem při vypracovávání bakalářské práce, že jsem si díky studiu odborné literatury zodpověděla řadu otázek týkajících se právě kázně a svobody při výchově dětí a mládeže. Zároveň při setkání s pedagogickými pracovníky se mi potvrdil můj názor, že učitelství není pouze zaměstnáním zajišťujícím výdělek, ale hlavně posláním a toto opravdu nemůže vykonávat každý.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BENDL, Stanislav. *Ukážněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.
- BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázni aneb kázeňské prostředky*. 1.vyd. Praha: ISV, 2004. 208 s. ISBN 80-86642-14-3.
- GOGOVÁ, Alžbeta, KROČKOVÁ, Štefánia, PINTES, Gábor. *Žiak- sloboda-výchova*. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2004, 308 s. ISBN 80-8050-675-2
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 6.vyd. Praha: Portál, 2007. 109 s. ISBN 978-80-7367-270-6
- PARLAMENT ČR. *Zákon č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online] [cit. 2010-03.23]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2004/sb190-04.pdf>>
- PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006, 271 s. ISBN 80-7178-944-5
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.
- STŘELEČEK, Stanislav. *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. 1. vyd. Brno: MSD, 2004. 155 s. ISBN 80-86633-21-7

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
atp.	a tak podobně
č.	číslo
H	hypotéza
LMD	lehká mozková dysfunkce
max.	maximálně
MŠMTV ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
např.	například
popř.	popřípadě
s.	strana
Sb.	sbírka
tj.	to je
ZŠ	základní škola

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

P II Školní řád Základní školy Zlín, Kvítková

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník

Vážení,

ráda bych Vás požádala o vyplnění následujícího dotazníku, který slouží pouze pro účely mé bakalářské práce při studiu VŠ – oboru sociální pedagogika. Účelem dotazníkového šetření je zjistit, jak Vy, pedagogičtí pracovníci, pohlížíte na současnou kázeň, kázeňské problémy a svobodu při výchově dětí a mládeže a kterou ze dvou složek ve výchově – kázeň, či svobodu upřednostňujete.

Předem Vám děkuji za Vaši ochotu a čas strávený jeho vyplněním

Martina Černíková

Pokud nebude uvedeno jinak, zaškrtněte Vámi zvolenou, jedinou, odpověď.

1. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2. Věk:

- a) 20 – 30 let
- b) 30 – 40 let
- c) 40 – 50 let
- d) 50 let a více

3. Jak dlouho pracujete ve školství?

- a) méně než 5 let
- b) 5 – 10 let
- c) 10 – 20 let
- d) 30 a více let

4. Na kterém stupni vyučujete?

- a) I. stupeň
- b) II. stupeň

5. Jaké jsou dle Vás nejčastější příčiny nekázně žáků? /uved'te max. 3 odpovědi/

- a) roztěkanost, nepozornost
- b) neúcta k hodnotám

- c) lhostejnost ke spolužákům
- d) nezájem o školní práci
- e) puberta
- f) egoismus
- g) agresivita
- h) despekt k autoritám
- i) mnoho neukázněných, problémových žáků ve třídě
- j) hyperaktivita a LMD
- k) ve třídě nejsou neukáznění žáci
- l) jiné *uveďte*

6. Zakroužkujte nejčastější projevy nekázně a do jaké míry, pokud vůbec, byly ve Vaší škole problémem:

	<i>1 – vážným</i>	<i>2 - průměrným</i>	<i>3 – podružným</i>	<i>4 - žádným problémem</i>	
nedochvilnost žáků	1	2	3	4	5
záškoláctví	1	2	3	4	5
fyzické konflikty mezi žáky	1	2	3	4	5
krádeže	1	2	3	4	5
vandalismus na školním majetku	1	2	3	4	5
konzumace alkoholu	1	2	3	4	5
kouření	1	2	3	4	5
slovní napadání učitelů	1	2	3	4	5

7. Vyberte z uvedeného seznamu projev nekázně, jež Vám působí největší problém a uveďte v čem:

- Nepozornost
- Drzost
- Vulgárnost
- Vykřikování
- Šaškování
- Opisování

8. Kterému kázeňskému prostředku dáváte přednost? /uveďte/

- a) tradiční kázeň. prostředky
-
-
- b) netradiční kázeň. prostředky
-
-

9. Uved'te, ve kterých školních činnostech poskytujete žákům největší volnost:

.....

10. Jsou ve Vašem školním řádu taková ustanovení, jež žákům poskytují volnost a svobodu v jejich chování? Pokud ano, která? ano ne

.....

11. Obracíte se při uplatňování kázeňských prostředků na rodinu a v čem spatřujete její vliv na nekázeň žáků: ano ne

/uved'te max. 3 odpovědi/

- a) příliš tolerantní výchova
- b) nefunkční rodina (agrese, alkohol aj.)
- c) neúplná rodina
- d) nedostatek citových vazeb v rodině
- e) despekt rodičů k učitelům a škole
- f) vysoký materiální nadstandard
- g) nedostatek času věnovaný dětem
- h) jiné *uved'te*

12. Ovlivňuje současná doba kázeň žáků? ano ne

V kladném případě uved'te max. 3 nejčastější faktory:

- a) uspěchaná doba
- b) nekulturní chování ve společnosti k sobě navzájem
- c) vliv médií
- d) obecný úpadek morálky ve společnosti
- e) přílišná demokracie
- f) nedostatek kladných vzorů

- g) honba za majetkem a kariérou
- h) jiné *uved'te*

13. Cítíte se jednáním žáků ohroženi?

- a) ne, v žádné případě
- b) někdy
- c) ano, při vyučování nemám pocit bezpečí

14. V čem spatřujete největší handicap učitelů při výchově? /uved'te max. 3 odpovědi/

- a) nedůslednost
- b) nedostatečná příprava na vyučovací hodiny
- c) ženy - učitelky
- d) nejednotné působení celého učitelského sboru
- e) únava učitele
- f) nejisté vystupování
- g) nevhodné vyučovací metody
- h) rezignace vyžadovat kázeň
- i) jiné *uved'te*

15. Domníváte se, že svoboda ve výchově dětí a mládeže je v současnosti až příliš velká?

- a) ano
- b) ne
- c) nemohu posoudit

16. Zpřísnili byste dnešní pravidla ve výchově dětí a mládeže?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

PŘÍLOHA P II: ŠKOLNÍ ŘÁD ZÁKLADNÍ ŠKOLY ZLÍN, KVÍTKOVÁ

Základní škola Zlín, Kvítková 4338, příspěvková organizace

Školní řád

Vychovávat intelekt bez morálky znamená vychovávat vážnou hrozbu pro společnost.

Theodore Roosevelt

Vydaný v souladu s § 30 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a v souladu s metodickým pokynem MŠMT ČR čj. 10 194/2002-14 o uvolňování žáků.

A) Práva a povinnosti dětí, žáků a jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky

§ 1

Dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu není zletilosti dosaženo dříve.

§ 2

Dítě musí být chráněno před všemi formami diskriminace.

§ 3

Zájem dítěte musí být prvořadým hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí.

§ 4

Dítě má právo na svobodu projevu, toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu; výkon tohoto práva podléhá omezením, která jsou nutná k respektování práv nebo pověsti jiných osob nebo k ochraně národní bezpečnosti, veřejného pořádku, zdraví a morálky.

§ 5

Dítě má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.

§ 6

Tělesně postižené dítě má právo požívat plného a řádného života.

§ 7

Výchova a vzdělávání dítěte má směřovat k rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových i fyzických schopností v co nejširším objemu.

§ 8

Škola jako instituce uznává práva a povinnosti rodičů.

A.1 Práva žáků a jejich zákonných zástupců

§ 9

Žáci školy mají právo

- na vzdělání a školské služby, na rozvoj osobnosti podle míry nadání, rozumových a fyzických schopností,
- na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání,
- prostřednictvím žákovské rady (zástupci jednotlivých tříd) vyslovovat kritické připomínky k provozu školy a kvalitě výuky a podílet se na jejich řešení,
- vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajících se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost, odpovídající jejich věku a stupni vývoje,

- na informace a poradenskou pomoc školy v záležitostech týkajících se vzdělávání podle výše uvedeného zákona,
- na svobodu myšlení, projevu a náboženství, za svoje názory nemohou být postihováni,
- na respektování své osobnosti,
- na ochranu před jakoukoliv formou diskriminace a násilí, projevy škeny, rasismu, xenofobie a netolerance vůči odlišnosti,
- na ochranu před všemi formami tělesného či duševního násilí, zneužíváním, urážkami a zanedbáváním.

§ 10

Zákonní zástupci žáků mají právo

na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání svých dětí, tyto jsou uvedeny na internetových stránkách školy, podávány na třídních schůzkách a v době konzultačních hodin. Termíny jsou zveřejněny na webu školy a zákonní zástupci jsou o jejich konání informováni třídním učitelem.

§ 11

Zákonní zástupci žáků mají právo

- volit a být voleni do Školské rady,
- vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajících se podstatných záležitostí vzdělávání jejich dětí, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost,
- na informace a poradenskou pomoc školy v záležitostech týkajících se vzdělávání podle výše uvedeného zákona.

A.2 Povinnosti žáků

§ 12

Žáci jsou plně odpovědní jak za studijní výsledky, tak i za své chování.

§ 13

Žáci jsou povinni dodržovat školní řád a předpisy a pokyny školy k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni.

§ 14

Žáci jsou povinni plnit pokyny pedagogických pracovníků vydané v souladu s právními předpisy a školním řádem.

§ 15

Povinností žáka je docházet do školy včas podle stanoveného rozvrhu hodin, zúčastňovat se vyučování všech povinných i nepovinných předmětů, do kterých se zapsal, a řádně se vzdělávat.

§ 16

Chodit do školy vhodně upraven a oblečen. Není dovoleno nosit do školy oděvy, doplňky a ozdoby, které by mohly ohrozit zdraví a bezpečnost ostatních žáků, nebo které by propagovaly nedovolená hnutí, sekty, popř. náboženství.

A.2.1 Omlouvání nepřítomnosti žáka

§ 17

Nemůže-li se žák zúčastnit vyučování z důvodů předem známých, je povinen předložit svému třídnímu učiteli, popř. vedení školy, písemnou žádost na předepsaném formuláři podepsanou rodičem nebo zákonným zástupcem.

§ 18

V odůvodněných případech se žák uvolňuje takto:

- vyučujícím z hodiny jeho předmětu,
- třídním učitelem nejvýše na dva vyučovací dny,

- ředitelem školy na tři a více vyučovacíh dnů na základě písemné žádosti zákonného zástupce, ke které se vyjádří třídní učitel po konzultaci s ostatními vyučujícími žáka.

§ 19

Nemůže-li se žák zúčastnit vyučování z nepředvídaného důvodu (nemoc, mimořádná rodinná událost), je povinen jeho zákonný zástupce oznámit **ještě téhož dne třídnímu učitel** důvod nepřítomnosti žáka.

§ 20

Způsoby omlouvání:

- telefonické oznámení v kanceláři školy – **577 213 405** (informace bude předána třídní učitel)
- e-mail: zskvitkova@zskvitkova.cz, popř. e-mail třídního učitele - jmeno.prijmeni@zskvitkova.cz

§ 21

Po návratu do školy je žák povinen **neprodleně bez vyzvání předložit třídnímu učitel** nebo jeho zástupci **žákovskou knížku s uvedením důvodu své nepřítomnosti s podpisem zákonného zástupce. Pokud takto neučiní, nebo není-li omluvenka dostatečná, budou pokládány zameškané hodiny za neomluvené.**

§ 22

Pokud bude žák dlouhodobě nemocen a jeho absence bude řádně doložena, umožní mu vyučující doplnění klasifikace.

§ 23

Žáci, kteří reprezentují školu (olympiády, soutěže, atd.) nebo se účastní zájezdů pořádaných školou, jsou zapsáni v třídní knize jako nepřítomní, avšak zameškané hodiny se jim nezapočítávají do celkového počtu hodin absence.

A.2.2 Způsob omlouvání nepřítomnosti

(v souladu s Melodickým pokynem MŠMT ČR č.j. 10194/2002-14, ze dne 11. 3. 2002)

§ 24

Nepřítomnost žáka ve škole omlouvá v souladu s platnými právními předpisy zákonný zástupce žáka, který je povinen sdělit důvody nepřítomnosti žáka během prvního dne žákovy absence.

§ 25

Ve výjimečných případech (především v případě časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání školní docházky) může škola po zákonném zástupci požadovat jako součást omluvenky potvrzení ošetřujícího lékaře, resp. praktického lékaře pro děti a dorost. Omluvenka od lékaře je jako součást omluvenky požadována rovněž v případě neúčasti na lyžařském výcvikovém kurzu, případně dalších akcích školy, pokud žák nebude v tomto období navštěvovat školu podle náhradního rozvrhu.

§ 26

Škola je v souladu s § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí povinna oznámit orgánu sociálně-právní ochrany dětí skutečnosti nasvědčující tomu, že se v konkrétních případech jedná o děti, které zanedbávají školní docházku, a o děti, jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo tato práva nevykonávají či jich zneužívají.

§ 27

O neomluvené i zvýšeně omluvené nepřítomnosti informuje třídní učitel výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje. Při zvýšené omluvené nepřítomnosti ověřuje její

věrohodnost. Neomluvenou nepřítomnost řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka a způsob omluvění jeho nepřítomnosti a upozorní na povinnost starovenou zákonem. Seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené nepřítomnosti. Jednání je přítomen ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, školní metodik protierogové prevence, papř. další odborníci.

§ 28

V případě, že neomluvená nepřítomnost přetrvává, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

§ 29

V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku, pokud již byli zákonní zástupci pravomocným rozhodnutím správního orgánu postíženi za přešupek, je třeba postupt v pořadí již druhé hlášení o zaneubání školní docházky Policii ČR, kde bude případ řešen jako trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže.

§ 30

Odcjde-li žák ze školy během vyučování bez řáčné omluvy u vyučujícího nebo třídního učitele, považují se hodiny jeho nepřítomnosti za neomluvené. Totéž platí pro společné shromáždění a jiné kolektivní akce školy. Oznamovací povinnost žáků je rutná vzhledem k zodpovědnosti školy za jejich bezpečnost po dobu vyučování.

A.2.3 Kázeňská a výchovná opatření za neomluvené hodiny

§ 35

Opatření vzhledem k počtu neomluvených zameškaných hodin:

- 1 – 2 **důtka ředitele školy**
- 3 – 9 **druhý stupeň z chování**
- 10 a více **třetí stupeň z chování**

§ 31

Pokud bude mít žák neomluvené hodiny opakovaně v následujícím pololetí daného školního roku, bude použité kázeňské opatření vždy o stupeň horší než v předchozím pololetí.

A.2.4 Další povlnnosti žáků

§ 32

Připravovat se pravidelně na vyučování. Není-li žák ze závažných důvodů připraven nebo nemá-li domácí úkol, **omluví se** podle pokynů příslušného učitele.

§ 33

Být ukázněný, dodržovat Školní řád a pokyny vedení školy, učitelského sboru a **všech pracovníků školy.**

§ 34

Vcházet do školy a vycházet hlavním vchodem. Po příchodu do školy se přezouvají v šatně. Přezůvky nesmí mít barvící podešev, která zanechává na podlaze šmouhy. Nerespektování tohoto nařizení se trestá důtkou ředitele a následně sníženou známkou z chování.

§ 35

Po skončení vyučování odcházejí žáci v doprovodu vyučujících do šatny, potom na ouřed do školní jídelny. Žáci, kteří se ve škole nestravují, se ve škole dále nezdržují.

§ 36

Žáci se nesmějí v době mimo vyučování sami pohybovat ve školní budově. Ve třídách, případně šatnách, mohou zůstat jen se souhlasem pedagoga a za jeho dozoru.

§ 37

Chovat se slušně ke všem dospělým ve škole i mimo školu. Zdravit je, dávat přednost, uvolnit místo. Ve třídě žáci povstanou při příchodu nebo odchodu vyučujícího nebo návštěvy. Během vyučování žáci nevstávají při práci s výpočetní technikou, při písemných pracích a při manuální práci.

§ 38

Do kabinetů vyučujících a kanceláře školy vstupují žáci **po zaklepaní bez dalšího vyzvání**. V kanceláři školy si vyřizují své záležitosti jen v úředních hodinách.

§ 39

Žáci jsou povinni odkládat své věci do uzamčené šatny. Šatny se uzamkají před 2. vyučovací hodinou (v 7:55 hod.) a jsou uzamčeny po dobu, kdy zde mají žáci odložené věci. Za ztráty z neuzamčené šatny škola neručí. Škola rovněž neručí za odložené cenné předměty a peníze. Klíče od šaten jsou stále v uzavřené skříňce, šatnář je nenosí u sebe. Mimo tento prostor není možno při případné ztrátě uplatňovat nárok na náhradu škody.

§ 40

Na všech akcích pořádaných školou jsou žáci povinni řídit se pokyny pedagogického dozoru. Bez svolení pedagogického dozoru se nesmí vzdálit od ostatních žáků nebo z určeného místa.

§ 41

Dozoru po skončení dopoledního a začátkem odpoledního vyučování (11:55 - 12:30, 12:50 - 13:25, 13:45 - 14:20 - liší se rozvrhem jednotlivých tříd v jednotlivých dnech) hrávají žáci mimo vnitřní prostory školy. **Platí zákaz jakýchkoliv her před hlavním vstupem do budovy a v atriu školy z důvodu bezpečnosti kolemjdoucích a rušení v té době probíhající výuky.**

§ 42

V době volna i školních prázdnin se žák chová v souladu se zásadami morálky a dbá o dobrou pověst školy a třídy.

§ 43

Zájemové aktivity (ZUŠ, individuální sport apod.) lze konat pouze v době mimo vyučování. Z důvodu takovéto činnosti **nebudou žáci uvolňováni z výuky.**

A.4 Povinnosti zákonných zástupců žáků

§ 44

Zákonní zástupci žáků jsou povinni:

- zajistit, aby žák docházel řádně do školy,
- na vyzvání ředitele školy se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání žáka,
- informovat školu o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání,
- dokládat důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými tímto školním řádem,
- oznamovat škole údaje o tom, zda je žák zdravotně postižen, včetně údaje o druhu postižení, nebo zdravotně znevýhodněn, popř. údaj o tom, zda je žák sociálně znevýhodněn, pokud je škole tento údaj poskytnut,

• neprodleně oznámit škole každou změnu trvalého pobytu žáka i pobytu rodičů, změnu adresy pro doručování písemnosti, telefonického a e-mailového spojení, (změna v době prázdnin se hlásí ihned po zahájení školního roku).

A.5 Pravidla vzájemných vztahů žáků a zákonných zástupců s pedagogickými pracovníky

§ 45

V případě, že žák z důvodu nemoci zamešká učivo, je možno toto doplnit v konzultačních hodinách, které jsou pro každého vyučujícího vypsány a jsou zveřejněny na školním webu. Na tyto konzultační hodiny je nutno se předem nahlásit a žák je povinen mít zameškané učivo dopsané a doplněné.

§ 46

Žák má právo se o svých výchovných a vzdělávacích problémech radit s výchovnou poradkyní, školním metodikem prevence v jejich konzultačních hodinách - tyto jsou zveřejněny na školním webu.

§ 47

Pro jednání zákonných zástupců s třídními učiteli jsou určeny minimálně dvakrát v roce třídní schůzky. Termíny jejich konání si určují třídní učitelé dle aktuální potřeby. Zákonní zástupci jsou o nich informováni sdělením v žákovské knížce. Konzultace zákonných zástupců s vyučujícími mimo uvedené termíny jsou možné na základě předběžné dohody.

§ 48

V případě projednávání závažných otázek týkajících se vzdělávání žáka jsou zákonní zástupci povinni se na vyzvání ředitele tohoto projednávání zúčastnit. Termín projednání se stanoví po dohodě se zákonnými zástupci.

B) Provoz a vnitřní režim školy

B.1 Chování žáků ve škole

§ 49

Škola je odemčená od 6:20 hodin do 17 hod n. Vstup do budovy a odchod z budovy je žákům povolen v rámci jejich rozvrhu hodin, což umožňuje elektronický vstupní systém - prevence záškoláctví, evidence pohybu osob.

§ 50

Žáci přicházejí do své třídy nejméně 5 minut před zahájením vyučování - signalizace školním zvoněním.

§ 51

Při zvonění musí žáci neprodleně opustit chodbu a odejít na své místo do učebny (dodržují určitý zasedací pořádek).

§ 52

Žáci se řídí stálým rozvrhem, případně jeho změnami, které jsou vyvěšovány předchozího dne na nástěnce ve škole a na www stránkách školy.

§ 53

Žáci udržují místa v učebnách v čistotě. Do odborných učeben vstupují jen za přítomnosti vyučujícího. Pro tyto učebny platí zvláštní pokyny, se kterými budou žáci seznámeni vyučujícími.

§ 54

Po skončení výuky opouštějí žáci za dohledu vyučujícího učebnu ukázněně a **zanechají ji v naprostém pořádku. V případě poslední vyučovací hodiny v dané učebně odcházejí žáci až po úklidu třídy (zvednutí židlí, mazání tabule, úklid lavic).**

B.2 Povinnosti žákovské služby

§ 55

Třídní učitel stanoví na každý týden službu ovou žáků. Před zahájením výuky připraví služba pomůcky, které jsou vyučujícím požadovány, napíše na tabuli datum a po příchodu vyučujícího nahlásí chybějící žáky.

§ 56

Uklidí tabuli, větrá třídu a zavírá okna při odchodu z učebny, zhasíná světla.

§ 57

Hlásí nepřítomnost vyučujícího nejpozději 10 minut po zahájení výuky v jeho kabinetě, případně v kanceláři zástupce ředitele.

B.3 Další pravidla vnitřního režimu školy

§ 58

Žáci mají zakázáno vycházet o přestávkách z budovy školy. Tento zákaz se netýká volných hodin. O velké přestávce (9:40 – 10:00 hodin) mohou žáci za příznivého počasí a **za dozoru učitele** využít školního sportovního areálu.

§ 59

Žákům je zakázáno vyrušovat ve vyučování, napovídat při zkoušení, při písemných zkouškách opisovat a používat nedovolené pomůcky.

§ 60

Ve vyučovací hodině je žákům zakázáno jist.

§ 61

Pít mohou žáci během hodiny pouze v nezbytných případech, a to z lahve (nikoli z kelímku) způsobem, který nebude narušovat výuku.

§ 62

Ve vyučovací hodině není dovoleno používat mobilní telefony. Žáci je mohou mít pouze mimo pracovní plochu a vypnutý.

§ 63

V průběhu vyučovací hodiny je žákům zakázáno používat audiopřehrávače a provádět jakékoliv další činnosti nesouvisející s výukou!

C) Bezpečnost a ochrana zdraví žáků a jejich ochrana před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

§ 64

Ve škole i mimo školu jsou žáci povinni dodržovat hygienické a ekologické zásady, dbát na své zdraví a pečovat o školní prostředí. Chovat se ve škole i mimo školu tak, aby nedocházelo k porušování bezpečnostních předpisů v budově školy, př. výuce tělesné výchovy i všech činnostech mimo školu.

§ 65

Žáci jsou povinni se řídit zásadami bezpečnosti práce a ochrany zdraví a předpisy požární ochrany, se kterými jsou prokazatelně seznámeni vždy na začátku školního roku třídním učitelem a jejichž osnova je součástí tohoto Školního řádu.

§ 66

Při práci v odborných učebnách a ve školní tělocvičně jsou žáci povinni dodržovat provozní řády těchto učeben, se kterými je na začátku školního roku seznámi prokazatelným způsobem vyučující těchto předmětů.

§ 67

Je zakázáno přinášet do školy nebo na školní akce alkohol, omamné a jedovaté látky a požívat je.

§ 68

V případě podezření na zneužití návykových látek u žáka (alkohol, omamné a jedovaté látky) informuje ředitel školy neprodleně zákonné zástupce žáka a požádá je o bezodkladné ověření laboratorním vyšetřením a doporučí jim další postup.

§ 69

Zákonní zástupci žáka jsou odpovědní za to, aby tento doporučený postup dodrželi a zpětně informovali vedení školy, a to lékařskou zprávou o výsledku laboratorního vyšetření. Pokud tak nebude učiněno, bude laboratorní vyšetření považováno ze strany školy za pozitivní.

V takovém případě bude použito těchto výchovných opatření:

- prokázané užití - druhý stupeň z chování
- opakované prokázané užití - třetí stupeň z chování
- prokázané dealersství (distribuce v případě drog) - třetí stupeň z chování

§ 70

Pokud se žák dopustí **šikany ve škole i mimo ni**, bude toto šikano ve spolupráci s kurátorem pro mládež Odboru sociálních věcí Magistrátu města Zlína. Na doporučení kurátora a podle závažnosti přestupku bude šikano předáno České policii. V tomto případě **může být žák potrestán až třetím stupněm z chování.**

§ 71

Žáci jsou povinni oznámit řediteli, třídnímu učiteli, výchovnému poradci nebo metodiku sociálně patologických jevů jakékoliv projevy šikany, které ve škole zjistí.

§ 72

Pokud se žák prokazatelným způsobem dopustí krádeže věcí ve škole, věcí svých spolužáků, popř. krádeže, kterou oznámí policii, nebo bude-li ke krádeži navádět, **bude potrestán až třetím stupněm z chování.**

D) Zacházení s majetkem školy ze strany žáků

§ 73

Žáci jsou povinni chránit majetek školy, majetek svůj i svých spolužáků před poškozením a hospodárně zacházet se zapůjčenými učebnicemi a učebními pomůckami. V případě prokázaného úmyslného poškození nebo zničení majetku školy je zákonný zástupce nezletilého žáka povinen podle občanského zákoníku č.509/1991 Sb. škodu uhradit.

Závěrečná ustanovení

§ 74

Školní řád je účinný i na všech akcích organizovaných školou.

§ 75

Školní řád doplňují předpisy o bezpečnosti práce a požární ochraně, poplachové směrnice, provozní řady odborných učeben, bezpečnostní pokyny při výuce tělesné výchovy a při mimoškolních akcích.

§ 76

Školní řád může být průběžně upravován s ohledem na vznik nových skutečností, které stávající řád neřeší. O změnách jsou žáci i učitelé neprodleně informováni.

§ 77

Nedodržování školního řádu v jakémkoliv bodě může být postihnuto **výchovným opatřením** (napomenutím, důtkou třídního učitele, důtkou ředitele školy) a klasifikováno **sníženou známkou z chování**.

§ 78

Školní řád nabývá platnosti a účinnosti dnem 1. září 2008.

Zlín 2008-07-25

Eva Plachá
ředitelka školy